

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΛΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19—ΤΗΛ. 27.689 | 1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1954 | ΑΡΙΘ. 5

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ γενικεύσις τῆς Κυριακῆς ἀργίας.— Μητροπολ. πρῶην Ἀθηνῶν Βασιλείου, Ὁ Ἀκαρνανίας Πορφύριος.— Διακ. Paul Ballester Cornulier, Τὸ ταξίδιον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἀπ. Παύλου εἰς τὴν Ἰσπανίαν (συνέχεια).— Οἶκον. Γεωργίου Ρήγα, Ζητήματα Τυπικοῦ.— Πρωτ. Ἐμμ. Γ. Μυτιληναίου, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ Ραδιόφωνον.— Δαμ. Μ. Στρομπουλάκη, Ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ «κόσμος» (δ').— Δ. Μ. Σ., Ἐλευθέρα Ἐκκλησία ἐν ἐλευθέρῳ Πολιτεῖα.— Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος πρὸς τοὺς φοιτητάς.— Παρατηρήσεων Στήλη: Ἡμέρα παγροσμίον προσευχῆς. Ἔργον πίστεως καὶ ἀγάπης.— Χρονικά.— Βιβλιοκρισία.

Ἡ ΓΕΝΙΚΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΑΡΓΙΑΣ

Χάρις εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ὀρθῶν κατανόησιν τοῦ ζητήματος, ἐπραγματοποιήθη, τέλος, ἡ κατάργησις τῶν κατὰ Κυριακὴν ἄχρι τοῦδε διεξαγομένων Λαϊκῶν Ἀγορῶν, περὶ τῆς ἐπανειλημμένα ἐγένοντο ἀπὸ μέρους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐνεργεῖται καὶ μακρὰ διεξήχθη ἀλληλογραφία. Καὶ ἤδη ἀπὸ τῆς σήμερον ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ τήρησις τῆς Κυριακῆς ἀργίας γενικεύεται καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν, πρὸς χαρὰν καὶ πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἕνεκα τοῦ κακῶς ἐπικρατήσαντος ἀτόπου τούτου, ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐμποδιζομένων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων. Δι' ὃ καὶ ἐξεφράσθησαν αἱ πρὸς τὸν κ. Ὑπουργὸν εὐχαριστίαι τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ ἐπίτευγμα τοῦτο ἀνεκοινώθη τοῖς ἑκασταχοῦ Σεβ. Ἱεράρχαις διὰ τῆς ἐφεξῆς δημοσιευομένης Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου, δι' ἧς ἐκοινοποιήθη αὐτοῖς καὶ ἡ περαιτέρω συνδημοσιευομένη σχετικὴ Ὑπουργικὴ Ἀπόφασις.

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 754

Ἀριθ. { Πρωτ. 421
Διεκλ. 418 } Ἀθῆναι 16 Φεβρουαρίου 1954.

Π ρ ὶ σ

τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἡ Ἱερά Σύνοδος, κατόπιν μακρᾶς ἀλληλογραφίας αὐτῆς πρὸς τὰς ἀρμοδίας κρατικὰς ὑπηρεσίας

ἐπὶ τῷ σκοπῷ καθιερώσεως καθ' ἅπασαν τὴν Χώραν τῆς Κυριακῆς ἀργίας καὶ καταργήσεως τῶν Λαϊκῶν Ἀγορῶν, εὐρίσκειται εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν τὴν πληροφορήσῃ ὑμᾶς, ὅτι δι' ἀποφάσεως τοῦ κ. ἐπὶ τοῦ Ἐμπορίου Ὑπουργοῦ, ἀπὸ 1ης Μαρτίου ἐ.ξ. καταργεῖται ἡ λειτουργία τῶν κατὰ Κυριακὴν Λαϊκῶν Ἀγορῶν, καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν.

Τὴν εἰρημένην Ὑπουργικὴν ἀπόφασιν, ὑπ' ἀριθ. Πρωτ. 20131/1309/9-2-1954, κοινοποιούμεν ὑμῖν κατωτέρω ἐν ἀντιγράφῳ.

- † Ὁ Ἀθηνῶν ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Πρόεδρος
- † Ὁ Ἐλασσῶνος ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ
- † Ὁ Δράμας ΓΕΩΡΓΙΟΣ
- † Ὁ Φλωρίνης κλπ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
- † Ὁ Λοῦνιουπόλεως κλπ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
- † Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος ΙΑΚΩΒΟΣ
- † Ὁ Ἡλείας ΓΕΡΜΑΝΟΣ
- † Ὁ Λευκάδος καὶ Ἰθάκης ΔΩΡΟΘΕΟΣ

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Θέμελης

Ἡ ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 20131/2309

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Φεβρουαρίου 1954

Ἐχόντες ὑπ' ὄψιν: 1) Τὸν Α.Ν. 1671/51 «Περὶ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ Ὑπουργείων», 2) Τὸ ἄρθρον 21 τοῦ Ν.Α. 136/46 «Περὶ Ἀγορανομικοῦ Κώδικος»

Ἀποφασίζομεν

Ἀπαγορεύομεν τὴν λειτουργίαν τῶν Λαϊκῶν Ἀγορῶν κατὰ τὴν ἡμέραν Κυριακὴν, εἴτε αὐταὶ συνεστήθησαν κατόπιν ἀποφάσεων ἡμῶν εἴτε λειτουργοῦσι κατ' ἑθιμον (Παζάρια ἐβδομαδιασία).

Αἱ κατὰ τ' ἀνωτέρω Λαϊκαὶ Ἀγοραὶ ἢ Παζάρια θέλουσι λειτουργῆσαι ἐφεξῆς εἰς ἑτέρας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος καθορισθησομένης δι' ἀποφάσεως τῶν οἰκείων Νομαρχῶν.

Ἡ παρούσα ἰσχύει ἀπὸ τῆς 1ης Μαρτίου ἐ.ξ. καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν.

Ὁ Ὑπουργὸς
Π. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ

Ο ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ

Περὶ τοῦ Πορφύριου, Μητροπολίτου Αἰτωλοακαρνανίας ἠσχολήθημεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἐξιστορήσαντες πτυχὰς τῆς ποιμαντορικῆς αὐτοῦ ζωῆς ἐν τῇ Ἐπισκοπικῇ ἡμῶν Ἱστορίᾳ⁽¹⁾, καὶ τῷ Περιοδικῷ «Ἐκκλησία» ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρχιερατικά καὶ ἱερατικά δικαίωματα κατὰ τὸ ἔτος 1834»⁽²⁾ καὶ «Ἰκετήριον ἐξοικονομήσεως Ἀρχιερέων»⁽³⁾· νῦν δὲ προβαίνομεν εἰς τὴν δημοσίευσιν ἐγγράφων, ἀφορώντων τὴν οἰκονομικήν, πρὸ παντός, αὐτοῦ κατάστασιν.

Παρήλθε χρονικόν τι διάστημα, ἀφ' ἧς ἐποχῆς διὰ τῆς, ἐν ἔτει 1833, ἐπελθούσης νέας, ἐν Ἑλλάδι, ἐκκλησιαστικῆς μεταβολῆς, ἀνέλαβεν ὁ Πορφύριος τὴν διαποίμανσιν τῆς προτέρας αὐτοῦ παροικίας, ὅτε ὑπέβαλε τῇ Συνόδῳ τὴν ὑπ' ἀριθ. 105 καὶ ἀπὸ 26 Μαρτίου 1834 ἀναφορὰν, τὴν διεξαγωγὴν τῆς, ἐν τοῖς γραφείοις αὐτοῦ, ὑπηρεσίας, ἀφορῶσαν. «Ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς Ἱ. Συνόδου, ἔγραψεν, ἐξηκολούθων τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν φυλάττων δύο βιβλία ἠριθμημένα, τῶν ἐξερχομένων καὶ εἰσερχομένων, καὶ ἐπειδὴ αἱ νέαι ὁδηγίαι εἶναι νὰ φυλαχθῶσι ὅλα αὐτὰ εἰς ἓν πρωτόκολλον διὰ τὴν συμπεριλαμβάνη τὸ αὐτὸ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς διεκπεραιώσεως, ἀναγκάζομαι νὰ ἀλλάξω τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ α^ο Ἀπριλίου, διὰ τὴν φυλαχθῆ ἀκριβέστερον τὸ πρωτόκολλον καὶ νὰ ἀρχίσω ἀπὸ ἀριθμὸν 1 καὶ τὰς μέχρι τέλη Μαρτίου πράξεις μου νὰ περάσω εἰς τὸ ἐνοφράγιστον βιβλίον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ νὰ τὸ ἐξαποστείλω καθὼς καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν ἱερέων καὶ ἱερομονάχων καὶ παρακαλῶ νὰ ἔχω ἀπάντησιν τάχιον διὰ τὴν μὴ φανῶ ἐλλειπῆς τῶν χρεῶν μου».

Ἡ Σύνοδος δ' ἀπαντήσα γράφει ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 841]463]12-4-834 διαταγῇ Αὐτῆς ὅτι «ὡς πρὸς τὴν τάξιν τοῦ γραφείου τῆς Ἐπισκοπῆς σας ἐχρεωστεῖτε νὰ συμμορφωθῆτε ἀφ' ἧς ὥρας ἀνελάβατε κατὰ τὸ Β.Δ. καὶ τὴν Συνοδικὴν πράξιν ἐκ νέου τὰ χρεῖα τῆς Ἐπισκοπῆς σας, διότι δὲν συγχωρεῖται εἰς κανένα Ἐπίσκοπον εἰμὴ ἢ τάξις, τὴν ὁποίαν φυλάττει καὶ ἡ Σύνοδος εἰς τὸ Γραφεῖόν της, καὶ περὶ τούτου ὡδηγήθη ἱκανὰ ὁ Ἀρχιδιάκονος καὶ ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἐπισκοπῆς σας. Ὅθεν ὀφείλετε νὰ τακτοποιήσῃτε τὸ γραφεῖόν σας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ διορισμοῦ σας καὶ ὄχι ἀπὸ τῆς α^ο τοῦ ἐνεστώτος, διὰ τὴν ἐργάζεσθε ὁμοιομόρφως μὲ τοὺς ἄλλους Ἐπισκόπους πρὸς τὴν Σύνοδον.

Εἰς τὸ κατὰ τὸ α' ἄρθρον τῶν ὁδηγιῶν βιβλίον θέλετε καταγράψαι μόνον τὸν εἰς τὰς ἐνορίας τῆς Ἐπισκοπῆς σας κλήρον· εἰς δὲ τὸ κατὰ τὸ θ' ἄρθρον θέλετε καταγράψαι ὅλα τὰ ἐκδιδόμενα, ἐκ τῆς Ἐπισκοπῆς σας, ἐπίσημα ἔγγραφα. Περὶ δὲ τῶν μοναχῶν, τῶν εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν σας μοναστηρίων, θέλετε κάμει ἰδιαιτέρον βιβλίον ἢ πίνακα· ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο καὶ εἰς τὰ προηγούμενα ἀπαιτεῖ ἡ Σύνοδος

ὄλην τὴν μετ' ἀκριβείας ἐκτέλεσιν καὶ τὴν ὅσον τάχος ἀποστολὴν αὐτῶν».

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὡς ἄνω, τῆς Ἱ. Συνόδου διαταγῆς ὁ Πορφύριος ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 210/73/834 ἀναφορᾷ αὐτοῦ ἀναγράφει τὰ ἐξῆς. «Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 841 διαταγὴν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὸ Γραφεῖόν μου ἐτακτοποιήθη ὁμοιομόρφως καὶ μὲ τοὺς λοιποὺς συναδέλφους μου.

Περὶ δὲ τῶν βιβλίων, κατὰ τὸ 1ον ἄρθρον τῶν ὁδηγιῶν, ἐπεράσθησαν ὅλοι οἱ ἱερεῖς τῶν ἐνοριῶν τῆς προσθήκης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ναυπακτίας κατὰ τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν ἀνήκουσαν καὶ αὐτὴν πρὸς τὴν πνευματικὴν μου διεύθυνσιν καὶ ἐθαύμασα διὰ τὴν πληθὺν αὐτῶν τῶν ἱερέων, οἱ ὅποιοι ἐξισοῦνται μὲ τοὺς ἱερεῖς ἄλλης τῆς ἄλλης Ἐπισκοπῆς μου, ἐκτὸς ἐκείνων, ὅπου ἀπεδήμησαν εἰς τὸ ταξίδιον, ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἐπικρατείας ὡς ἐσυνήθιζον πάντοτε καὶ δὲν ἤξεύρω πῶς ὁ Πρωτοσύγκελλος Διονύσιος, ἀνεψιὸς τοῦ μακαρίτου Λοιδωρικίου μὲ τὸν ἅγιον Καλλιδρόμη διεπραγματεύθησαν ἐν τοιοῦτον. Παρατηρῶ, ὅτι εἰς ἓν χωρίον ἀπὸ ἑκατὸν οἰκογενείας εὐρέθησαν δέκα ἑπτὰ ἱερεῖς καὶ εἰς ἄλλο ὅμοιον εἴκοσι δύο.

Εἰς τὸ ἴδιον βιβλίον εἶχον προσπερασθῆ καὶ ὅσοι τῶν Ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν εὐρέθησαν ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ ταύτῃ εἰς ξεχωριστὸν ὅμως φύλλον⁽⁴⁾.

Ἰδιαζόντως ἕμως αἱ οἰκονομικαί, τοῦ Ἀρχιερέως τούτου, δυσχέρεια ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε κατ' ἐπανάληψιν, τῆς Συνόδου, τὴν συναντήληψιν νὰ κινήσωσιν, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς θεραπείας τούτων· δι' ὃ καὶ σὺν ἄλλαις ὑποβληθείσαις, Αὐτῇ, ἀναφοραῖς ἀπέστειλε καὶ ἐτέρας, ἐξ ὧν παραθέτομεν τινάς.

Οὕτως ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 42/21 καὶ ἀπὸ 29 Ἰανουαρίου 1836 ἀναφορᾷ κατεχῶρει τὰ ἐξῆς. «Διὰ τὴν περιγράψω λεπτομερῶς τὴν σήμερον κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομαι, δὲν γνωρίζω δίκαιον διὰ τὴν μὴ ἐπιβαρύνω τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, ἀλλ' οὔτε δύναμαι νὰ ἐκθέσω τὴν ἐλεεινὴν περίστασιν τῶν διατρεχόντων κατὰ τὴν Ἐπισκοπὴν ταύτην.

Ὅθεν καὶ ἐν συνόψει λέγω, ὅτι ὄχι μόνον κάθημαι ὡς εἰς στενὴν ἐκ τῶν κακῶν πολιορκίαν καὶ στεροῦμαι ὅλως διόλου τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ὑπερεγγήρασα καὶ δὲν δύναμαι πλέον νὰ περιοδεύσω εἰς τοιαύτην ἡλικίαν καὶ τοιαύτας δεινὰς περιστάσεις φοβούμενος ἐκ τῆς πολλῆς ληστείας μὴ χάσω παραδόξως καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν μου.

Διὸ παρακαλῶ θερμῶς τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον νὰ λάβῃ περὶ ἐμοῦ πρόνοιαν, ὅπως ληφθῆ ἐν μέτρον διὰ τὸ πολυάθλον γῆράς μου καὶ οἷς οἶδε τρόποις νὰ περιθάψῃ γέροντα, ἀποροῦντα, πάσχοντα καὶ δυστυχῆσαντα ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος».

Ἡ Σύνοδος ἐπιθυμοῦσα ὅπως πληροφωρηθῆ περὶ τῆς ἐνεστώσης αὐτοῦ οἰκονομικῆς καταστάσεως πρόετρεψεν τοῦτον, ἵνα ὑποβάλῃ Αὐτῇ κατάστασιν τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ· καὶ πράγματι ἀπέστειλεν «ὑπόλο-

1. Β. Ἀτέση, Ἱστορία τῆς Ἐπισκοπικῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι σήμερον. Ἐν Ἀθήναις 1948. Τ. Α'. σ. 27-28.

2. «Ἐκκλησία» ἔτ. 1948 ἀριθ. φύλ. 45-46. σ. 372-373.

3. Αὐτόθι ἔτ. 1950 ἀριθ. φύλ. 9. σ. 130-132.

1. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα, εἰ καὶ στεροῦνται ἰδιαζούσης ἱστορικῆς σημασίας, ὅμως μᾶς παρέχουν πληροφωρίαν χρησίμους διὰ τὴν ἀξιολόγησιν καὶ διακρίβωσιν τῆς τότε ὑφισταμένης ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως.

γισμὸν τῶν ἐτησίων εἰσοδημάτων τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας τοῦ 1835 ἔτους» κατ' αὐτὸν τὰ ἔσοδα ἔχουν ὡς ἑξῆς.

«Ὅσα ἀπὸ φιλότιμον τῶν ἱερέων ἀπάσης τῆς Ἐπισκοπῆς δραχ. 850

Ὅσα ἀπὸ κανονικὸν ὁμοίως ἀνάλ. 50, 32 καὶ 16 τῆς Ναυπακτίας 1650

Ὅσα ἀπὸ εἰσοδήματ' οὗ μύλου καὶ τοῦ ὑποστατικοῦ Μπαλήμπεη 2132

Τυχρὰ ἀπὸ γάμων κ.λ.π. 1200

Δραχ. 5832

Ἐν Μεσολογγίῳ τῇ 17 Μαρτίου 1836

Ὁ Ἀκαρνανίας Πορφύριος⁽¹⁾.

Ἐπειδὴ ὅμως, ὡς ἀναφέρει ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 68—80/41/2/3/836, πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, ἐγγράφῳ του δὲν συμπεριέλαβε «καὶ τὰ γινόμενα ἔξοδα, εἰς τὴν ἐτήσιον περιοδεῖαν» του, διὰ τοῦτο ἀπέστειλε «ἰδιαίτερον τιμὰ κατάλογον τούτων τῶν ἐξόδων, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον», ἐν ᾧ ἀναγράφονται ὡς τοιαῦτα «Ὅσα εἰς ἀγώγια καὶ ναύλους ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον καὶ ἄλλα παρόμοια καθ' ἕλην, τῆς ἐπαρχίας, τὴν περιοδεῖαν ὡς ἔγγιστα κατ' ἔτος: δραχμαὶ 850».

Μετὰ τὰς ζητηθείσας ταύτας πληροφορίας ἡ Σύνοδος ἐπιθυμοῦσα, ὅπως βοηθήσῃ τὸν Πορφύριον ἀπηυθύνθη πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, Γραμματεῖαν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4113/100/26/1/836 ἐγγράφου της, ἀπαντήσασαν ὡς ἑξῆς.

Ἀριθ. πρωτ. 4455

Ἀριθ. δεκτ. 516

Ἡ Ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίῳ Ἐκπαιδεύσεως Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας

Πρὸς

τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου

Ἐπειδὴ ὁ γενικὸς προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους διὰ τὸ 1836 δὲν προσδιωρίσθη εἰσέτι, ἡ περὶ σταθερᾶς χρηματικῆς συντάξεως, τοῦ κατὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Ἀκαρνανίας, Σεβ. Μητροπολίτου, πρότασις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ πρὸς τὸ παρόν.

Διὰ νὰ μὴν ἀφίση ὅμως ἡ Α. Μεγαλειότης τὸν σεβάσιμον τούτον Ἀρχιερέα εἰς στενοχωρίαν εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα, ἠδῶκε νὰ διατάξῃ νὰ χορηγηθῶσιν εἰς αὐτὸν διὰ προσωρινὴν ἐξοικονόμησιν 800 δραχμαὶ ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου.

Τὸ περὶ τούτου χρηματικὸν ἔνταλμα ὑπ' ἀριθ. 363 ἐμπερίκλειστον πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον διὰ νὰ τὸ παραπέμψῃ πρὸς τὴν Σεβασμιότητά του, ἐκφράζουσα πρὸς αὐτὸν συγχρόνως καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ εὐδιάθετον τῆς Κυβερνήσεως, ἀξιούμεν νὰ μᾶς πληροφορήσῃ ὅσον τάχιον καὶ περὶ τοῦ πιθανοῦ, ὡς ἔγγιστα, εἰσοδήματος τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀκαρνανίας, ὥστε ἐπὶ τῇ βάσει τούτου νὰ δυνηθῶμεν μετὰ τὴν τελείωσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ νὰ ἀνακινήσωμεν τὸ περὶ

σταθερᾶς συντάξεως τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Σεβ. Μητροπολίτου ἀντικείμενον, καθὰ διετάχθημεν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Μαρτίου 1836.

Ὁ Γραμματεὺς

Ἰ. Ρίζος ».

Κατόπιν τοῦ ἐγγράφου τούτου ἡ Σύνοδος διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4113-4203]131]9-3-836 ὁμοίου πληροφορεῖ τὸν Πορφύριον ὡς ἑξῆς. «Ἀμ' ἐγνώρισεν ἡ Σύνοδος ἐκ τῆς ἀπὸ 29 Ἰανουαρίου καὶ ὑπ' ἀριθ. 42]21 ἀναφορᾶς σας τὴν δεινὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εὗρισθε λαμβάνουσα συμπάθειαν πρὸς γέροντα ἀπορούντα καὶ πάσχοντα, ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος δυστυχῆσαντα, ἔσπευσε νὰ σᾶς συστήσῃ εἰς τὴν εὐμένειαν τῆς Α. Μ. καὶ νὰ ἐξαιτήρηται ὑπὲρ ὑμῶν ὅτι τὸ δίκαιον ἀπῆται. Ἡ δὲ Α. Μ. λαβοῦσα γνώσιν τῆς Συνοδικῆς συστάσεως ἐδείχθη ὅλως εὐδιάθετος ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἡ Σύνοδος σᾶς γίνεται ἄγγελος τούτου καθ' Ὑψηλὴν Βασιλικὴν θέλησιν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ γενικὸς προϋπολογισμὸς τῆς Ἐπικρατείας διὰ τὸ 1836 ἔτος δὲν προσδιωρίσθη εἰσέτι, ἡ περὶ σταθερᾶς χρηματικῆς συντάξεως σας πρότασις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ πρὸς τὸ παρόν.

Ἄλλ' ἡ πατρικὴ ἀγαθότης καὶ κηδεμονία τῆς Α. Μ. διὰ νὰ μὴ μείνητε εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα εἰς στενοχωρίαν ἠδῶκε νὰ διατάξῃ νὰ σᾶς χορηγηθῶσιν εἰς προσωρινὴν ἐξοικονόμησιν δραχμαὶ ὀκτακόσαιοι ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου καὶ ἐνταῦθα εὗρισθετε ἔγκλειστον τὸ περὶ αὐτῶν χρηματικὸν ἔνταλμα ὑπ' ἀριθ. 363.

Ἄλλ' ἐν τοσούτῳ ἐπιθυμεῖ ἡ Σύνοδος νὰ πληροφορηθῇ παρ' ὑμῶν, ὅσον τάχιον, περὶ τοῦ, ὡς ἔγγιστα, ἐτησίου εἰσοδήματος τῆς Ἐπισκοπῆς σας, ὥστε ἐπὶ τῇ βάσει τούτου νὰ δυνηθῇ ἡ, ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Β. Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας νὰ ἀναγέσῃ μετὰ τὴν τελείωσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὸ περὶ σταθερᾶς συντάξεως ὑμῶν ἀντικείμενον, καθὰ διετάχθη.

Καὶ ταῦτα κατὰ τὴν ἀπὸ 6 Μαρτίου καὶ ὑπ' ἀριθ. 4455]516 κοινοποίησιν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Β. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Ὁ Κυουρίας Διονύσιος, Πρόεδρος

Ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος

Ὁ Πρ. Ἡλείας Ἰωνάς

Ὁ Κυκλάδων Ἀνθιμος

Ὁ Τριφυλίας Παῖσιος »

Εὐχαριστῶν δ' ὁ Ἀκαρνανίας γράφει τὰ ἐπόμενα.

Ἀριθ. πρωτ. 68

Ἀριθ. δεκτ. 37

Ἐν Μεσολογγίῳ τὴν 16 Μαρτίου 1836

Ὁ κατὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Ἀκαρνανίας Μητροπολίτης Πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου.

Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ 4183—4203 Συνοδικῆς ἐπιστολῆς. Περὶ εὐγνωμοσύνης καὶ ἀποστολῆς συνοπτικοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν ἐτησίων εἰσοδημάτων τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀκαρνανίας.

Δὲν ἔχω λόγους, τῇ ἀληθείᾳ, ἀποχρῶντας νὰ περιγράψω τὴν ἐγκάρδιον εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν συμπάθειαν τὴν ὁποῖαν ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος

1. Πρὸλ. «Ἐκκλησία» ἔτ. 1948 ἀριθ. φύλ. 45—46 σ. 373 ὅπου 1 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρχιερατικὰ καὶ Ἱερατικὰ δικαιώματα κατὰ τὸ ἔτος 1834».

ἀνέλαβε δι' ἐμὲ τὸν γηραιὸν, ἀποροῦντα καὶ πάσχοντα Ἀρχιερέα, νὰ με συστήσῃ εἰς τὴν πατρικὴν εὐμένειαν τῆς Α.Μ., ὅστις λαβὼν γνώσιν τῆς Συνοδικῆς συστάσεως ἠδύοκῆσε νὰ διατάξῃ νὰ μοὶ χορηγηθῶσιν εἰς προσωρινὴν ἐξοικονόμησιν δραχμαὶ ὀκτακόσαι ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου διὰ τοῦ ἐσωκλεισθέντος ρηματικοῦ ἐντάλματος.

Διὸ καὶ ὑψὼ χεῖρας ἰκέτιδας πρὸς Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἐρεώσεως τοῦ θρόνου καὶ πολυετισμὸν τοῦ πολυαγαπημένου ἡμῶν Βασιλέως διὰ τῶν θεοπειθῶν εὐχῶν τῆς Ἱερᾶς καὶ Ἀγίας Συνόδου.

Ἐπομένως δὲ ἐπισυνάπτω ἐνταῦθα τὸν συνοπτικὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἐτησίων εἰσοδημάτων τῆς Ἐπισκοπῆς ταύτης, τὰ ὅποια ἐσύναξα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μετὰ τὴν προσωπικὴν μου παρουσίαν καὶ μετὰ ἀμέτρους κόπους ὡς πρὸς τὴν ἄκραν δυστυχίαν τοῦ ποιμνίου μου.

Ἄλλ' ἐφέτος κατὰ τὴν φθορὰν ὅπου οἱ ἀποστάται ἐπροξένησαν, οὔτε τολμῶ νὰ ἀπαιτήσω, οὔτε κἄν ν' ἀναφέρω λόγον περὶ τούτου.

Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν Ἱ. Σύνοδον νὰ ἐνεργήσῃ περὶ τῆς σταθερᾶς συντάξεώς μου ὅ,τι ἤθελεν ἐγκρίνει.

Ὁ Εὐπειθέστατος

Ὁ Ἀκαρνανίας Πορφύριος

Ὁ Ἀρχιδιάκονος

Γ. Ζαλογγίτης».

Ἡ Σύνοδος κατόπιεν τούτου, καὶ εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4436]516-6-3-836 ἐγγράφου τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4113—4203—4310]207-10-4-836 ὁμοίου ἐπληροφῆρει αὐτὴν ὅτι «τὰ ἐτήσια εἰσοδήματα τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀκαρνανίας ἀναβαίνουν ὡς ἕγγιστα εἰς δραχμὰς 5832. Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν περιοδείαν γίνονται καὶ ἔξοδα εἰς ἀγῶγια καὶ ναύλους, ταῦτα ἀναβαίνουν ὡς ἕγγιστα εἰς δραχμὰς 850' ὥστε ἐκπιπτομένω τῶτων ἀπὸ τοῦ ὡς ἕγγιστα ποσοῦ τοῦ εἰσοδήματος μένουσι δραχ. 4982. Ἀλλὰ τὸ ποσὸν τοῦτο ἐσύναξεν ὁ Σεβασμιώτατος Ἐπίσκοπος κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος περιοδεύων αὐτοπροσώπως τὴν Ἐπισκοπὴν καὶ μετὰ πολλῶν κόπων, διὰ τὴν ἄκραν δυστυχίαν τοῦ ποιμνίου του. Ἄλλ' ἐφέτος, διὰ τὰς κατὰ τὸν νομὸν Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας συμπάσας ταραχὰς δὲν τολμᾷ οὔτε νὰ ζητήσῃ τι παρὰ τινος οὔτε λόγον νὰ προφέρῃ περὶ τούτου.

Ὡστε καὶ διὰ τοῦτο, καὶ δι' οὗς ἐξέθεσεν ἡ Σύνοδος ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου καὶ ὑπ' ἀριθ. 41]13]100 λόγους, ἡ μηνιαία σύνταξις καθιστάνεται ἀναγκαία εἰς αὐτὸν πρὸς ἐξοικονόμησιν του εἰς τὸ γῆρας του καὶ διὰ τὰς ἀσθενείας του καὶ παρακαλεῖται ἡ Β. αὐτῆ Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας νὰ ἐνεργήσῃ τοῦτο ὑπὲρ αὐτοῦ».

Ἔτος παρήλθεν ἀφ' ὅτου ταῦτα ἔγραψεν ἡ Σύνοδος, ὅτε ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεία, ἐπληροφῆρει Αὐτήν, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 12052]1091]13]4]837 ἐγγράφου τῆς ὅτι «Ἡ Α. Μεγαλειότης πρὸς ἡν ὑπεβλήθη ἐν καιρῷ τὸ περιεχόμενον τῆς ἀπὸ 10 Ἀπριλίου π. ἔτ. ὑπ' ἀριθ. 4310]207 ἐκθέσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐπιθυμοῦσα νὰ περιθάλλῃ τὸν κατὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Ἀκαρνανίας Σεβασμιώτατον Μητρο-

ΤΟ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑΝ (*)

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι δὲν βλέπουν εἰς τὴν φράσιν αὐτὴν παρὰ μίαν ὑπερβολὴν, θὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τῷ ὄντι ἡ φρασεολογία τοῦ ὄλου ἀποσπάσματος ἀποκαλύπτει τὸν θερηκευτικὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ συγγραφέως, ὁ ὅποιος ἐκφράζεται εἰς φιλολογικὸν ὕφος μετὰ κάποιον λυρισμὸν. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου μέχρι τοῦ νὰ μᾶς βεβαιώσουν, ὅτι τὸ κείμενόν μας δὲν συνίσταται παρὰ ἀπὸ μίαν σειρὰν ἐγκωμιαστικῶν ὑπερβολῶν ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ. Διότι δὲν εἶναι ὑπερβολὴ τὰ περὶ διωγμῶν καὶ μαρτυριῶν τοῦ Ἀποστόλου, ποῦ μᾶς ἀναφέρει ὁ Κλήμης, οὔτε τὰ τῆς ἀνταμοιβῆς του εἶναι ὑπερβολή. Ἐπίσης δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἡ ἐνδειξις, ὅτι ἦτο Ἀπόστολος, «Κῆρυξ», εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν, ὅπως εἶδομεν πρότερον, διότι ἐκῆρυξεν εἰς τὴν Ἀσίαν ὅπως καὶ εἰς τὴν Ρώμην. Διατί, λοιπόν, νὰ νομίσωμεν, ὅτι μόνον αὐτὴ ἡ φράσις ἀποτελεῖ ὑπερβολὴν;

Ἐὰν ἤθελεν ὁ Ἅγιος Κλήμης νὰ ὑπερβάλῃ τὰ γεγονότα, θὰ ὠμίλει διὰ τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς γῆς καὶ ὄχι μόνον διὰ τὸ τῆς Δύσεως. Θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποίησιν ἐπίσης τὴν βιβλικὴν ἐκφρασίαν «πέρατα τῆς γῆς». Ἀλλὰ παρ' ὄλον τὸν ἐνθουσιασμὸν του, δὲν θεωρεῖ ὀρθὸν νὰ ὁμιλήσῃ, παρὰ διὰ τὸ τέμα μόνον τῆς Δύσεως, ἐν γνώσει του ὅτι αὐτὸ περιορίζει πολὺ τὴν ἐννοιαν τῆς ἐκφράσεώς του.

Ὡς εἶδομεν πρότερον ἡ ἐκφρασις «ὄλον τὸν κόσμον» δὲν εἶναι ὑπερβολὴ, πολὺ δὲ περισσότερον ἡ φράσις «τέμα τῆς Δύσεως», ποῦ κατὰ βάθος δὲν εἶ-

(*) Συνέχεια ἀπὸ σελ. 57.

πολίτην Κύριον Πορφύριον, καθόσον τὰ χρηματικὰ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου μέσα ἐπιτρέπουσι τοῦτο, ἕνεκα τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ὑπηρεσιῶν του, τοῦ γῆ-
ρωσ του, καὶ τοῦ ἀκαμάτου ζήλου του, ἔνευσε διὰ Β. Διατάγματος τῆς 4]16 τοῦ παρόντος μηνὸς ὑπ' ἀριθ. 21311 νὰ δίδεται πρὸς αὐτὸν τακτικῶς ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου ἐπιχορηγήσεις 60 (ἑξήκοντα) δραχμῶν κατὰ μῆνα, διὰ τὸ ἐνοίκιον τῆς οἰκίας του.

Γνωστοποιεῖται τοῦτο εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον διὰ νὰ γίνῃ παρ' αὐτῆς ἡ ἀνήκουσα κοινοποίησις εἰς τὸν διαληφθέντα Σεβ. Ἱεράρχην».

Καὶ πράγματι ἡ Σύνοδος γνωρίζουσα αὐτῷ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς Πολιτείας περὶ τῆς, ἐξ ἐξήκοντα δραχμῶν, ἐπιχορηγήσεως προέτρεψε τοῦτον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 5702]219]27]4]837 ἐντολῆς, ὅπως φροντίσῃ καὶ λαμβάνῃ «τὸ ἐντάλμα τῆς πληρωμῆς, τὸ ὅποιον θέλει πέμπεσθαι εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς εἰς τὸν Διοικητὴν Αἰτωλίας».

Τοιουτοτρόπως, ἦτε Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία λόγφ τῶν πρὸς αὐτάς, ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου, προσενεχθειῶν ὑπηρεσιῶν, ἐπεδαψίλευσαν αὐτῷ τὴν συμπάθειαν, μέχρις οὗ καὶ οὗτος ὑποκείμενος τῇ φθορᾷ ἀπῆλθε τοῦ κόσμου τούτου, τῇ 18 Αὐγούστου 1838.

† Ὁ πρῶην Λήμνου ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ναι παρά ἔν ὄριον, τὸ ὁποῖον περιορίζει αὐτὴν ἀκόμη περισσότερον.

Ἡ φράσις μας, λοιπόν, ἀποτελεῖ μίαν θετικὴν καὶ συγκεκριμένην ἔνδειξιν γεωγραφικῆς ἐννοίας, ἢ ὁποῖα δύναται νὰ εἶναι ὀρθὴ ἢ ἐσφαλμένη, ἀλλὰ κατ' οὐδένα τρόπον ὑπερβολικὴ.

Μερικοὶ κριτικοὶ, ἀκριβῶς, μὴ δυνάμενοι νὰ παραδεχθοῦν τὴν ὀρθότητα τῆς γεωγραφικῆς ἐννοίας τῆς φράσεώς μας εἰς μίαν τελευταίαν τῶν προσπάθειαν νὰ μὴ πιστεύσουν εἰς τὸ ταξίδιον τοῦ Ἀποστόλου εἰς τὴν Ἰσπανίαν, θέλουν νὰ μᾶς πείσουν, ὅτι ἐννοοῦν ὡς «τέρμα τῆς Δύσεως» τὴν Ρώμην. Ἀλλὰ εἶναι ἀστεῖον καὶ νὰ σκεφθῶμεν, ὅτι ἡ Ρώμη ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τὸν Ἁγ. Κλήμεντα, ὁ ὁποῖος κατ' ἄνωγαν, καὶ ἀπὸ τὸν Ἁγιον Παῦλον, ὁ ὁποῖος εἶχε κατὰ νοῦν τὸ ταξίδιον εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὡς τέρμα τῆς Δύσεως. «Διὰ τὸν κάτοικον τῆς Ρώμης, λέγει ὁ διάσημος Holzner, ἢ ἔκφρασις «τέρμα τῆς Δύσεως» δύναται νὰ σημαίνει μόνον τὴν Ἰσπανίαν»⁽¹⁾.

Ὁ Ἀπόστολος, γράφων πρὸς τοὺς Ρωμαίους, καθὼς εἶδομεν, χαρακτηρίζει τὴν πρωτεύουσάν των ὡς τόπον μεσαῖον καὶ τὴν Ἰσπανίαν ὡς ἄκρον: «ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς Σπανίαν».

Οὔτε ὁ Κλήμης ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρῇ τὴν Ρώμην καὶ συγχρόνως κέντρον καὶ τέρμα τῆς Δύσεως.

Καὶ ἀφοῦ ἡσχολήθημεν μετὰ τὰς διαφόρους κατηγορίας τῶν θεωριῶν, θὰ τελειώσωμεν ἐκθέτοντες τὰς αἰτίας, αἱ ὁποῖαι μᾶς κἀκινου νὰ συμφωνήσωμεν μετὰ τοὺς κριτικούς, τοὺς πλέον ἀντικειμενικούς⁽²⁾, τοὺς συνδυάζοντας τὸ «τέρμα τῆς Δύσεως» μετὰ τὴν Ἰσπανίαν.

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλύτερον τί ἐσκέπετο ὁ Ἁγιος Κλήμης, ὅταν ἔγραφεν αὐτὴν τὴν φράσιν, θὰ μᾶς βοηθήσῃ πολὺ ἂν γνωρίσωμεν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἰδίως ἀπὸ τοὺς συγχρόνους τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος.

Ἡ Ἰσπανία ὀνομάζετο ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους «Ἑσπερία», καὶ «Λυτικὸν Κράτος». Ἐπίσης συχνάκις τὴν ὀνόμαζον «τὸ ἄκρον τοῦ κόσμου». Ὁ Lucanus, εἰς τὴν «Farsalia», γράφει ὅτι ὁ Καῖσαρ διηύθυνε τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Ἰσπανίαν «ad Hispanias acies extremae mundi», τὸ ἄκρον τοῦ κόσμου⁽³⁾.

Καὶ εἰς τὸ ἴδιόν του ἔργον ἀναφωνεῖ ἐνθουσιῶν: «Ζήτησαν οἱ Γαλάται, οἱ Σύριοι, οἱ Καππαδόκαι καὶ οἱ Ἰβηρες (δηλ. οἱ Ἰσπανοὶ) τοῦ ἄκρου κόσμου»⁽⁴⁾. Τὴν ἰδίαν φράσιν συναντῶμεν εἰς τὸν Portaculus κατὰ τὸ 30 μ.Χ. ⁽⁵⁾. Ὁ ἴδιος ὁ Lucanus ὀνομάζει τὸ Baetis,

σήμερον Guadalquivir, ποταμὸν τῆς Λυτικῆς Ἰσπανίας, «ὡς τελευταῖον ὄλων τῶν ποταμῶν»⁽¹⁾ καὶ ὁ Φιλόστρατος θεωρεῖ τὴν Ἰσπανικὴν πόλιν τῆς Γάδης (σήμερον Cadiz, εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν), ὡς «Ἐυρώπης τέρμα»⁽²⁾ καὶ ὁ Iuvenal ἐπίσης⁽³⁾.

Ὁ μέγας Ὁράτιος συνεβούλευσε τὸν φίλον του Numida νὰ προσφέρῃ εὐχαριστήριον θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς, διότι ἐφθάσε σῶος καὶ ὑγιῆς εἰς τὴν πατρίδα του «Hesperia ab ultima», δηλαδὴ ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν, τὴν τελευταίαν χώραν⁽⁴⁾. Εἰς ἄλλο μέρος, ἐξυμῶν τὸν Ἀυτοκράτορα, γράφει διὰ τὸν Αὐγουστον, ὅτι ἡ μεγαλειότης τῆς αὐτοκρατορίας του εἶχεν ἔκτασιν «ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν τοῦ Ἥλιου ἕως τὴν Δύσιν του εἰς τὴν Ἑσπερίαν», δηλαδὴ εἰς τὴν Ἰσπανίαν⁽⁵⁾.

Ὁ Iuvenal, ποὺ ἤδη ἀνεφέραμεν, ὁμιλῶν διὰ τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκπίθενται οἱ ναυτικοὶ, γράφει ὅτι διερχόμενοι ἀπὸ τὸ ὄρος Calpe (σήμερον Γιβραλτὰρ) φθάνουν ἐκεῖ ὅπου ὁ ἥλιος βυθίζεται εἰς τὸν Ὠκεανὸν διὰ νὰ δύσῃ⁽⁶⁾. Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τοῦτο, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὴν γνώμην, ἣν εἶχον τότε οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι ὁ ἥλιος ἐξηφανίζετο ἐκάστην ἑσπέραν ὀπισθεν τοῦ δυτικῆς μέρους τῆς Ἰσπανίας, βυθιζόμενος εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

Ὁ ποιητὴς Silvius Italicus, χρησιμοποιοῦν τὴν ἰδίαν εἰκόνα ὁμιλεῖ διὰ τὴν Ἰσπανικὴν χώραν τῆς Tarifa, «ἢ ὁποῖα βλέπει τὸν ἥλιον κάθε ἡμέραν νὰ δύῃ», καὶ διὰ τὸ Cadiz ὡς «τέρμα τῆς γῆς». Καὶ διὰ τὸν ποταμὸν Baetis, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς Ἰσπανίας, λέγει ὅτι κάθε βράδυν «δέχεται εἰς τὰ ἀπαλά του κύματα τὰ κουρασμένα ἄλογα τοῦ χρυσοῦ ἄρματος τοῦ ἡλίου»⁽⁷⁾.

Θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἀπαριθμήσωμεν σειρὰν χωρίων τῶν κλασσικῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διὰ νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι τὰ σπουδαιότερα ὄνόματα τῆς φιλολογίας, τὰ σύγχρονα μετὰ τὸν Ἁγιον Κλήμεντα, καὶ μαζὶ μετὰ αὐτὰ καὶ ἡ κοινὴ γνώμη τῆς ἐποχῆς του, ἐθεώρουν τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὰ μέρη ἐκεῖνα ὡς τέρμα ἢ τέλος τῆς Δύσεως, τῆς τότε γνωστῆς γῆς.

Ἐν τούτοις δὲν θὰ τελειώσωμεν, εἰὰν δὲν ἐπικαλεσθῶμεν καὶ τὴν τελικὴν μαρτυρίαν τῶν εἰδικῶν, δηλαδὴ τῶν γεωγράφων καὶ τῶν ἱστοριογεωγράφων τῆς ἐποχῆς τοῦ Κλήμεντος.

Πρῶτον ἔχομεν τὸν Πολύβιον, τοῦ ὁποῖου αἱ γεωγραφικαὶ ἰδέαι ἐπεκράτουν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν του

1, 2: «In ultimis Hispaniae tractu, in extremo nostri orbis termino».

1. Farsalia, lib. 2, v. 588: «Hesperius post omnia flumina Baetis».

2. Φιλοστοράτου, Βίος Ἀπολλωνίου, 5, 4: «Τὰ δὲ Γάδαιρα κεῖται μὲν κατὰ τὸ τῆς Εὐρώπης τέρμα».

3. Iuvenalis, Satira 10, ver. 1-3: «Omnibus in terris quae sunt a Gadibus usque Auroram...»

4. Oratii, lib. 1, oda 35, v. 4.

5. Oratii, lib. 4, oda 15, Augusti laudis, v. 13-16.

6. Iuvenalis, Satira 14, v. 277-280.

7. Silvius Italicus, Punicorum Liber, lib. 17, v. 636-640.

1. J. Holzner, Paulus, 9, 62 (κατὰ μετάφρασιν Ἀρχιμ. Ι. Κοτσώνη, σελ. 495).

2. Οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν εἶναι Γερμανοὶ καὶ οὐχὶ Ἰσπανοὶ ἢ Ἰταλοὶ.

3. Lucanus, Farsalia, lib. 3, v. 453-455.

4. Lucanus, Farsalia, i. 3, v. 540-542: «Vivant Galataeque, Syriacae, Cappadoces, Gallique, extremique orbis Iberi».

5. Vel. Portaculus, Histor. Romana, lib. 2, capitul.

ἕως τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος, ἀν καὶ ἔζησεν ὀλίγον πρὸ Χριστοῦ. Οὗτος γράφει, ὅτι τὸ τέμα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἦτο ἡ Ἰβηρία, δηλαδή ἡ Ἰσπανία, ἢ ὅποια εἶχεν ἔκτασιν «ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα ἕως τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου» (1). Ὁ Ποσειδώνιος (135—45 π.Χ.) ὀνομάζει τὸν ναὸν τῆς Cadiz «καὶ γῆς καὶ θαλάσσης τέμα», «ἄκρον τῆς γῆς καὶ θαλάσσης» κτλ.

Ἐπίσης ὁ ἰσπανὸς γεωγράφος Pomponius Mela, τοῦ 1ου αἰῶνος, λέγει, ὅτι εἰς τὸ στενὸν τοῦ σημερινοῦ Γιβραλτὰρ «finit Europam», τελειώνει ἡ «Εὐρώπη» ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Δύσεως (2).

Τὴν ἰδίαν γεωγραφικὴν γνώμην, σχετικῶς μὲ τὴν Ἰσπανίαν, ἔχει ὁ Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος εἰς τὴν Φυσικὴν του Ἱστορίαν. «Ἡ Γῆ—λέγει—διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς εὐρίσκειται εἰς τὴν Δύσιν τοῦ Ἠλίου, καὶ εἰς τὸ στενὸν τοῦ Gades» (3).

Ἀλλὰ ὁ περισσότερον φημισμένος γεωγράφος τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου ὑπῆρξεν ὁ Στράβων. Ἡ μαρτυρία του ἔχει κυρίως μεγάλην ἀξίαν διὰ δύο λόγους: διότι οὗτος ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Ἀγ. Κλήμεντος, καὶ διότι ὑπῆρξεν ἐπίσης συμπολίτης του, ἀφοῦ κατοῦκε εἰς τὴν Ρώμην, παρ' ὅλην τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν του.

Ὁ Στράβων ὁμιλεῖ βεβαίως διὰ τὴν Ἰσπανίαν εἰς πολλὰ μέρη τοῦ μεγάλου του ἔργου, καὶ ὅταν θέλη νὰ ὀρίσῃ τὴν τοπογραφικὴν τῆς θεσίν, βεβαιώνει κατηγορηματικῶς, ὅτι αὕτη εἶναι τὸ τέμα τῆς γῆς εἰς τὴν Δύσιν, «πέρατα τῆς οἰκουμένης πρὸς δύσει» (4). Περιγράφων δὲ γενικῶς τὴν Εὐρώπην, ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν, διὰ τὴν ὁποίαν γράφει: «κατὰ μέρος δ' ἐστὶ πρώτη ἀπὸ τῆς ἐσπέρας» (5). Εἰς ἕν ἄλλο μέρος τοῦ τρίτου βιβλίου του ἐπαναλαμβάνει, ὅτι «τὸ δυτικώτατον σημεῖον τῆς κατοικημένης γῆς εἶναι τὸ ἰσπανικὸν ἀκρωτήριον τὸ ὀνομαζόμενον Ἰερόν: «Δυσμικώτατον μὲν γὰρ σημεῖον τῆς οἰκουμένης τὸ τῶν Ἰβήρων ἀκρωτήριον, ὃ καλοῦσιν Ἰερόν» (6). Εἰς τὸ ἴδιον βιβλίον τῆς Γεωγραφίας του ὁ Στράβων εἶναι σαφέστερος, ὀλόκληρον δὲ τὸ κείμενον ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ἀναλαβόντες δὲ λέγωμεν τὰ καθ' ἕκαστα, ἀπὸ τοῦ Ἰεροῦ ἀκρωτηρίου ἀρξάμενοι, τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ δυτικώτατον οὐ τῆς Εὐρώπης μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης σημεῖον. Περαιτοῦται μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν δύο ἡπείρων ἡ οἰκουμένη πρὸς δύσιν, τοῖς τε Εὐρώπης ἄκροις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Λιβύης, ὧν τὰ μὲν Ἰβηρὸς ἔχουσι, τὰ δὲ Μαυρούσιοι. Προῦχει δὲ τὰ Ἰβηρικὰ ὅσον χιλίους καὶ πεντακοσίους σταδίους κατὰ τὸ λεχθὲν ἀκρωτήριον» (7).

Ἡ ὁμόφωνος λοιπὸν μαρτυρία τῶν γεωγράφων τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀγίου Κλήμεντος, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν σύγχρονον καὶ συμπολίτην του Στράβωνα, ἔρχεται

νὰ πιστοποιήσῃ καὶ νὰ βεβαιώσῃ τὴν μαρτυρίαν τῶν κλασσικῶν συγγραφέων. Ἐπιστεῦτο λοιπὸν τότε γενικῶς, ὅτι ἡ Ἰσπανία ἀπετέλει τὸ τέμα τῆς Δύσεως καὶ ὀλοκλήρου τῆς κατοικημένης γῆς. Μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀγίου Κλήμεντος εὐρίσκομεν ἀκόμη τὴν ἰδέαν αὐτὴν ἐκφραζομένην ἀπὸ τὸν ἱστοριογράφον Ἰουστίνον κατὰ τὰ μέσα τοῦ 2ου αἰῶνος (8), κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἀπὸ τὸν ποιητὴν Αὐσώνιον (9), κατὰ τὸν 5ον ἀπὸ τὸν Ὑδάτιον (10) καὶ κατὰ τὸν 7ον ἀκόμη ἀπὸ τὸν Ἀγιὸν Ἰσίδωρον καὶ τὸν Ἀγιὸν Βαλέριον (11).

Ὅθεν, αἱ διάφοροι μαρτυρίαι διὰ τὴν ἐρμηνεύσαν τῆς κλημεντιανῆς ἐκφράσεως «τέμα τῆς Δύσεως» ἀπὸ γεωγραφικῆς πλευρᾶς μᾶς ἀποδεικνύουν, χωρὶς ἀμφιβολίας, ὅτι τὸ «τέμα τῆς Δύσεως» δὲν ἀφορᾷ παρὰ τὴν Ἰσπανίαν.

Ἐν τούτοις, μᾶς μένει ἀκόμη νὰ ἐξακριβώσωμεν τὴν ἱστορικὴν ἀξίαν αὐτοῦ τοῦ κειμένου. Εἶναι τῷ ὄντι ἀπαραίτητον, ἀφοῦ ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τοῦ θέματός μας, νὰ προσδιορίσωμεν ποῦ ὁ Ἅγιος Κλήμης ἐστηρίχθη, διὰ νὰ ἔχη αὐτὰς τὰς ἱστοριογεωγραφικὰς ἐνδείξεις. Ἀποκλείεται νὰ ἐχρησιμοποίησεν τὴν Καινὴν Διαθήκην. Δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ ῥίψωμεν ἐκ νέου ἐν βλέμμα εἰς τὸ κλημεντιανὸν κείμενον, διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τούτου. Ἐδῶ ὁ Κλήμης ὁμιλεῖ διὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγίου Πέτρου, διὰ τὰ δεσμὰ τοῦ Ἀγίου Παύλου, ποῦ ἐφόρεσεν ἐπτάκις διὰ τὸ κήρυγμα του εἰς τὴν Ἀνατολήν, εἰς τὴν Δύσιν καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν «ἄκρον τῆς Δύσεως», καὶ διὰ τὸ μαρτύριόν του ἐπὶ τῶν «ἡγουμένων». Ἀλλὰ οὐδαμοῦ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης σημειοῦται τι σχετικὸν πρὸς τὸ μαρτύριον τῶν δύο Ἀποστόλων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ἀγιὸν Παῦλον ἢ Ἀγ. Γραφὴ ἀναφέρει μόνον τὰς φυλακίσεις του, ἀλλὰ αὐτὰ δὲν εἶναι ἐκεῖ, παρὰ πέντε, ἢ ὀρθότερον τρεῖς.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους Β' ἐπιστολὴν του ἀναφέρει, ὅτι ἐφυλακίσθη περισσοτέρας φορὰς ἀπὸ τοὺς ἀνταγωνιστάς του, «ἐν φυλακαῖς περισσοτέρας» (12), ἀλλὰ δὲν ὀρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλακίσεών του. Ὡστε αὐτὴ ἢ ἐνδείξεις τοῦ Κλήμεντος ἀποκλείεται νὰ προέρχεται ἀπὸ βιβλικὰς πηγὰς. Τὸ περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου «ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Δύσει» (ἐννοοῦντες ἐδῶ, ὅπως εἶδομεν πρότερον ὡς τέμα τὴν Ρώμην) ἴσως νὰ τὸ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην· καίτοι δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὸ ἐτροποποίησεν. Αὐτὸ τὸ σημεῖον δυνατὸν νὰ τὸ ἔλαβε κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ἀπόστολον (13).

1. Iustini, Historiae Philippicae... lib. 44: «Hispania Europae terminos claudit».

2. Ἐπιστολ. 18.

3. Hydatii, Chronicon, M. G. H. Auctor Antiqui, τ. 11 σελ. 18, ἀριθ. 49.

4. Epist ad monach. Viercen. (Βλέπε Analecta Bollandiana, τ. 29, (1910), σελ. 398).

5. Β' Κορ. 11, 23.

6. Ὁ Εὐσέβιος μαρτυρεῖ περὶ τοῦ Ἀγίου Κλήμεντος, ὅτι διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ φθάνει ἕως σήμερον ἢ παράδοσις τῆς Ἀποστ. Διδασκαλίας, Ἐκκλ. Ἱστορ. 3, 37, 4-38, 1.

1. Polybii, Historiarum reliquiae, lib. 3, cap. 37.
2. De Situ Orbis, lib. 2, cap. 6.
3. Historia Naturalis, lib. 3, Proemium, 1.
4. Strabonis Geographica, lib. 2, cap. 2, 1.
5. > > lib. 2, cap. 5, 27.
6. > > lib. 2, cap. 5, 14.
7. > > lib. 3, cap. 1. 4.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΥΠΙΚΟΥ

Μία γνώμη περί τῶν Ἀκολουθιῶν Χριστουγέννων καὶ Θεοφανείων (*).

Εἶναι γνωστὸν ὅτι, ὅταν ἡ παραμονὴ τῆς εορτῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων συμπίπτῃ ἐν οἰαδῆποτε ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος, ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, κατὰ τε τὸ παλαιὸν Τυπικὸν, ὡς καὶ κατὰ τὸ νέον τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας, ὁ Μέγας Ἐσπερινὸς τῆς εορτῆς ψάλλεται τὴν παραμονήν, συνηνωμένος μετὰ τῆς Λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Κατὰ συνέπειαν, καὶ ἡ Λιτὴ καὶ τὰ Ἀπόστιχα

(*) Σ. Σ. Ἡ ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ» δημοσιεύσεις γνωμῶν, ἀναφερομένων εἰς τὸ Τυπικὸν τῆς θ. Λατρείας κλπ., σκοπὸν ἔχει τὴν διευκλύνσιν τῆς εὐρύτερας μελέτης τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτὸ θεμάτων καὶ δὲν σημαίνει ἔγκρισιν τούτων ἢ ἀποδοχὴν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Περιδικτοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ κηρύγματός του εἰς τὴν Ἰσπανίαν, μόνον ἐν πνεῦμα, ποὺ δὲν ἔχει καμμίαν ἰδέαν ἐπὶ τῆς μεθόδου τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς, δύναται νὰ συμπεράνῃ, ὅτι ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τοῦς στίχους 24 καὶ 28 τοῦ ιε' κεφ. τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς.

Εἶναι καταφανές, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρει ἀπλῶς περὶ ἐπιθυμίας καὶ μελλοντικοῦ σχεδίου του ὅπως μεταβῆ εἰς Ἰσπανίαν, ἐνῶ ὁ Ἅγιος Κλήμης βεβαιώνει κατηγορηματικῶς τὴν πραγματοποίησιν τούτων. Παράλογον καὶ ἀντιἱστορικὸν θὰ εἶναι τὸ νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ Ἅγιος Κλήμης μετέβαλεν, ἀπὸ ἀπλῆν ἰδιοτροπίαν του, εἰς πραγματικότητα ὅ,τι δὲν ἦτο παρὰ ἐν ἀπομακροσμένον σχέδιον εἰς τὸν νοῦν τοῦ Ἀποστόλου.

Ἡ ἐξήγησις τοῦ πόθεν ὁ Κλήμης ἔμαθε συμβάντα τῆς ζωῆς τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, τὰ ὁποῖα δὲν φαίνονται εἰς τὰς κανονικὰς πηγὰς, εἶναι πολὺ ἀπλῆ. Ἐσημειώσαμεν ἤδη, ὅτι ὁ Κλήμης ἐγνώριζε προσωπικῶς τοὺς Ἀποστόλους καὶ συνειργάσθη μετ' αὐτῶν. Ὑπῆρξεν ἐπίσης διάδοχός των, ὡς Ἐπίσκοπος Ρώμης, καὶ πιθανὸν καὶ συνεργάτης τοῦ Ἁγίου Παύλου, εἰς ὠρισμένας ἀποστολάς του. Συνεπῶς, ἐγνώριζε καλῶς βιογραφικὰς λεπτομερείας περὶ τῶν Ἀποστόλων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀναφέρονται εἰς τὰς κανονικὰς Ἀγ. Γραφάς. Εἰς ὠρισμένας, μάλιστα, περιπτώσεις ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς καὶ περὶ ἄλλων ἐπληροφόρηθη κατ' εὐθείαν ἀπὸ τοῦς ἰδίους ἢ ἀπὸ ἄλλους μαθητὰς καὶ συνεργάτας τῶν Ἀποστόλων.

Εἰς τοῦτο, ἀκριβῶς, ἔγκριται ἡ μεγάλη ἀξία τῆς μαρτυρίας τοῦ Κλήμεντος, εἰς τὸ ὅτι δὲν μᾶς μεταδίδει εἰ μὴ μόνον ὅ,τι ἐγνώριζεν ὁ ἴδιος. Ἡ ἐπιβεβαίωσις λοιπὸν τοῦ ταξειδίου τοῦ Ἁγίου Παύλου εἰς τὸ τέρμα τῆς Λύσεως, δηλαδὴ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητον πραγματικὸν ἱστορικὸν γεγονός. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο δὲ ἤχθημεν, ἱκανοποιήσαντες ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστημονικῆς κριτικῆς τῶν κειμένων.

(Συνεχίζεται)

Ἱεροδ. PAUL BALLESTER CONVALIER

αὐτοῦ δὲν ψάλλονται τὴν παραμονήν, ἀλλὰ πρὸ τοῦ Ὁρθρου τῆς ἐπομένης, ἥτοι τῆς κυρίως ἡμέρας τῆς εορτῆς.

Ὅταν ὁμοίως ἡ παραμονὴ τῶν εορτῶν τούτων τύχῃ ἐν Σαββάτῳ ἢ Κυριακῇ, αἱ διατάξεις τῶν Τυπικῶν διίστανται. Καὶ κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Μ. Ἐκκλησίας (Γ' § 25 καὶ Δ' § 34), ὁ Μέγας τῆς εορτῆς Ἐσπερινὸς ψάλλεται τὴν παραμονήν ὁλόκληρος, τ. ἔ. μετὰ τῶν Ἐσπεριῶν καὶ τῶν Ἀποστίχων αὐτοῦ κατὰ τὸν συνήθη τύπον, ὅστις τηρεῖται καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην εορτήν, παρεμβαλλομένων μόνον τῶν Ἀναγνωσμάτων μετὰ τῶν τροπαρίων αὐτῶν, τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Συνεπῶς καὶ πρὸ τοῦ Ὁρθρου τῆς κυρίως τῆς εορτῆς ἡμέρας ψάλλεται μόνη ἡ Λιτὴ κατὰ τὴν συνήθη τάξιν.

Τοιοτοτρόπως, ὁμοίως, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας, τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ὁρθρου τῆς κυρίως ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων, ὡς καὶ τῶν Φώτων, ὁσάκις μὲν ἐκάστη τῶν εορτῶν τούτων συμπίπτῃ ἐν Κυριακῇ ἢ Δευτέρᾳ, προηγεῖται μόνη ἡ Λιτὴ, ὁσάκις δὲ συμπίπτῃ ἐν πάσῃ ἄλλῃ τῆς ἐβδομάδος ἡμέρᾳ, ψάλλεται πρὸ τοῦ Ὁρθρου ἢ τε Λιτὴ καὶ τὰ Ἀπόστιχα τοῦ Μεγάλου τῆς εορτῆς Ἐσπερινοῦ. Οὕτω, κατὰ τὰς νέας ταύτας διατάξεις, ἡ ἔναρξις τῆς ἀκολουθίας τῆς μεγίστης τῶν Χριστουγέννων εορτῆς, ὡς καὶ τῆς τῶν Φώτων, διεξάγεται μὲ δύο διαφορετικὰς μορφὰς, ἀναλόγως τῆς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, κατ' ἣν ἠθέλε συμπέσει ἐκάστη τούτων.

Ἐπὶ πλέον, εἴτε ὅταν ψάλλεται μόνη ἡ Λιτὴ τῆς εορτῆς, εἴτε καὶ ὅταν ἐν συνεχείᾳ αὐτῆς ψάλλονται καὶ τὰ Ἀπόστιχα, ἡ προεισαγωγικὴ αὕτη τοῦ Ὁρθρου τελετῆ, ἀντικαθιστῶσα τὸ σύνηθες Μεσονυκτικόν, διεξαγομένη μὲ τὸν ὑπὸ τοῦ νέου Τυπικοῦ ὑπαγορευόμενον τύπον, ἐνέχει ἐντελῶς ἀνεπίσημον χροιάν, ἐλλείπει δ' ἐξ αὐτῆς πᾶσα μεγαλοπρέπεια, ἥτις πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐπιβαλλομένη καὶ ἀρμόζουσα εἰς τοιαύτην ἐπίσημον ἡμέραν.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ταῦτα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παλαιοῦ Τυπικοῦ, καὶ ὅταν ἡ παραμονὴ τῆς εορτῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων συμπίπτῃ ἐν Σαββάτῳ ἢ ἐν Κυριακῇ, δὲν συννοῦται μὲν ὁ τῆς εορτῆς μέγας Ἐσπερινὸς μετὰ τῆς Λειτουργίας καὶ τελεῖται κεχωρισμένως ἀνευ αὐτῆς, ἀλλ' ὁμοίως ἄρχεται μὲν οὗτος ἀπὸ τοῦ Προοιμιακοῦ καὶ συνεχίζεται μέχρι καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, μετὰ δὲ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰς μετ' αὐτὸ συνήθεις δεήσεις καὶ εὐχὰς μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς κεφαλοκλισίας γίνεται ἀπόλυσις (Τυπικὸν Μονῆς ἁγ. Σάββα, κεφ. ιε' καὶ ιη'). Οὕτως ἀπομένουσιν ἢ τε Λιτὴ καὶ τὰ Ἀπόστιχα, ἵνα δι' αὐτῶν ἀρχίσῃ ἡ ἀκολουθία τῆς ἐπομένης, ἥτοι τῆς κυρίως ἡμέρας τῆς εορτῆς, ὁμοίως ὁμοίως, ὡς καὶ ὅταν συμπίπτῃ αὕτη ἐν οἰαδῆποτε ἄλλῃ τῆς ἐβδομάδος ἡμέρᾳ.

Ἡ διατύπωσις αὕτη τοῦ παλαιοῦ Τυπικοῦ εἶναι καὶ ἡ ὀρθότερα. Ἀφ' ἐνός μὲν διότι, τηρουμένης ταύτης, ἡ ἔναρξις τῆς ἀκολουθίας τῆς λαμπρᾶς καὶ μεγίστης τῶν Χριστουγέννων, ὡς καὶ τῶν Φώτων, εορτῆς, ἀποφεύγουσα τὴν διμορφίαν διεξάγεται ὁμοίως ὁμοίως κατ' ἔτος, ἀνεξαρτήτως τῆς ἡμέρας τῆς ἐβδο-

μάδος, καθ' ἣν συμπίπτει ἡ ἑορτή, ἀποφεύγονται δὲ οὕτως οἱ διπλοὶ τύποι αὐτῆς. Ἀφ' ἑτέρου, τὸ καὶ σπουδαιότερον, παρέχεται ἡ εὐκαιρία, διὰ τὰ δοθῆ λαμπρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆς μορφή εἰς τὸ πρὸ τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ὁρθρου τῆς ἑορτῆς προεισαγωγικὸν μέρος. Τοῦτο δὲ ἐπιτυγχάνεται, ἐπειδὴ τὸ μετὰ τὴν κεφαλοκλισίαν ὑπόλοιπον μέρος τοῦ Μεγάλου τῆς ἑορτῆς Ἐσπερινοῦ ἐξ ὀλοκλήρου, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς Λιτῆς διεξάγεται συμφώνως πρὸς τὸν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐπίσημον τύπον τῶν ἀγρυπνιῶν, ὡς κατωτέρω ταῦτα διαγράφονται.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ Τυπικοῦ ἀναγραφόμενον τύπον, ἡ ἀκολουθία τῆς κυρίως ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων, ὡς καὶ τῶν Φώτων, διεξάγεται δι' ὀλονυκτίου ἀγρυπνίας, ἀρχομένης ἀπὸ τῆς πρώτης ὥρας τῆς νυκτὸς τῆς παραμονῆς. Ἄλλ' αἱ ὀλονυκτικοὶ ἀγρυπνίαί, ὡς γνωστόν, ἔχουσι περιορισθῆ μόνον εἰς τὰς Μονάς, καὶ πρὸ πάντων τὰς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, εἰς πάσας δὲ τὰς κατὰ κόσμον ἐκκλησίας αἱ ἀκολουθίαι τοῦ Ὁρθρου τελοῦνται τὴν πρωΐαν, εἴτε ὡς βαθὺς Ὁρθρος κατὰ τὰς μεταμεσονυκτίους ὥρας (ὡς συνηθίζεται πολλαχοῦ ἰδίως διὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων), εἴτε καὶ βραδύτερον. Πλὴν ὅμως καὶ ὅταν, παραλειπομένης τῆς ἀγρυπνίας, ἡ ἑναρξίς τῆς ἀκολουθίας θὰ γίνῃ τὴν πρωΐαν, δύναται νὰ τηρηθῆ ὁ μεγαλοπρεπῆς τύπος, ὡς διατάσσεται ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ Τυπικοῦ, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ προεισαγωγικοῦ μέρους τῆς ἀκολουθίας τῶν λαμπρῶν τούτων ἑορτῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἀντὶ νὰ προηγηθῆ τῆς ἀκολουθίας τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Ἀποδείπνου—ὡς διατάσσει τὸ παλαιὸν Τυπικὸν διὰ τὴν ὀλονυκτίου ἀγρυπνίαν (βλ. Τυπικὸν Ἀγίου Σάββα, ἐνθ' ἄν.)—δέον νὰ ἀντικατασταθῆ τοῦτο διὰ τοῦ συνήθους πρώτου τμήματος τοῦ Μεσονυκτικοῦ, ὅπως συνήθως γίνεται εἰς πάσας τὰς ἑορτάς, ἐφ' ὅσον ἡ ἀκολουθία ψάλλεται κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας.

*

Ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος τῶν διατάξεων τούτων τοῦ παλαιοῦ Τυπικοῦ συνηγορεῖ ἐπὶ πλέον καὶ ὁ ἀκόλουθος λόγος.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων, ὡς γνωστόν, ψάλλεται καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ μεγάλου Ἀγιασμοῦ. Ὁ Ἀγιασμὸς τῶν Θεοφανείων τελεῖται δὲς, πρῶτον μὲν εἰς τὸ τέλος τοῦ μεγάλου Ἐσπερινοῦ, τοῦ ψαλλομένου τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς, δεύτερον δὲ εἰς τὸ τέλος τοῦ Ὁρθρου τῆς κυρίως ἡμέρας τῆς ἑορτῆς. Καὶ ὅταν μὲν ἡ παραμονὴ τῆς ἑορτῆς συμπίπτῃ ἐν οἰκδηποτε ἡμέρᾳ τῆς ἐβδομάδος, ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, ὁπότε καὶ ὁ Μέγας τῆς ἑορτῆς Ἐσπερινὸς ψάλλεται συνηγόμενος μετὰ τῆς Λειτουργίας τοῦ Μεγ. Βασιλείου, ὡς ἀνεγράφη καὶ ἀνωτέρω, ἡ ἀκολουθία τοῦ Μεγ. Ἀγιασμοῦ, συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τε τοῦ παλαιοῦ Τυπικοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ νέου τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας διατασσόμενα, ἐπισυνάπτεται εὐθὺς μετὰ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχὴν, ἅμα δὲ τῇ λήξει τοῦ Ἀγιασμοῦ λήγει καὶ ἡ τοῦ Ἐσπερινοῦ ἀκολουθία.

Ὅσακις ὅμως ἡ παραμονὴ τῶν Φώτων συμπέσῃ

ἐν Σαββάτῳ ἢ Κυριακῇ κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας, τὸ πρῶτ' μετὰ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχὴν, τῆς συνήθους ἄνευ Ἐσπερινοῦ θείας τοῦ Χρυσοστόμου Λειτουργίας τῆς παραμονῆς ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ Μεγ. Ἀγιασμοῦ, ὁ δὲ Μέγας τῆς ἑορτῆς Ἐσπερινὸς ψάλλεται τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς παραμονῆς, ὅλως πλημμελῶς δὲ καὶ ἀτόπως ὁ Μέγας Ἀγιασμὸς προψάλλεται τοῦ Ἐσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς καὶ κατ' ἀνάγκην ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ νέου Τυπικοῦ νὰ ψαλῆ εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ τὸ ἀπολυτικίον τῆς ἑορτῆς Ἐν Ἰορδάνῃ χωρὶς νὰ ἔχη ἀκόμη ἀρχίσει ἡ ἀκολουθία τῆς ἑορτῆς, ἥτις, ὡς γνωστόν, ἀρχεται μόνον ἀπὸ τοῦ Μεγ. Ἐσπερινοῦ.

Εἰς τὴν τοιαύτην παράτυπον καὶ ἀντικανονικὴν μετάθεσιν τῆς ἀκολουθίας τοῦ Μεγ. Ἀγιασμοῦ τῆς παραμονῆς προέβη τὸ νέον Τυπικόν, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ μετὰ βεβαιότητος, ἵνα τοιοῦτοτρόπως αὕτη τελεσθῆ τὴν πρωΐαν τῆς παραμονῆς, ὁπότε ἐκ συνηθείας ἀναμένεται ὑπὸ πάντων ἡ τέλεσις αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ ἐπακολουθῶν ἁγιασμὸς τῶν οἰκῶν ὑπὸ τῶν πρὸς τοῦτο περιερχομένων ἱερέων καὶ λοιπῶν κληρικῶν.

Πλὴν ὅμως, ἡ ἀκριβεία καὶ ἡ ὀρθότης εὐρίσκειται εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ Τυπικοῦ παραγγελόμενα. Κατὰ ταῦτα, καὶ ὅταν ἡ παραμονὴ τῶν Φώτων τύχῃ ἐν Σαββάτῳ ἢ Κυριακῇ, τὴν μὲν πρωΐαν τελεῖται ἡ συνήθης ἄνευ Ἐσπερινοῦ θεία τοῦ Χρυσοστόμου Λειτουργία. Τὸ ἀπόγευμα δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας γίνεται ὁ Μέγας τῆς ἑορτῆς Ἐσπερινός, ἄνευ βεβαίως Λειτουργίας, καὶ ψάλλεται οὗτος μέχρι τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν μετ' αὐτὸ συνήθων δεξίσεων. Καὶ μετὰ τὴν τῆς κεφαλοκλισίας ἐκφώνησιν *Εἶη τὸ κράτος*, παραλειπομένων τῶν Ἀποστίχων, εὐθὺς ἐπισυνάπτεται ἡ ἀκολουθία τοῦ Μεγ. Ἀγιασμοῦ, καὶ μετ' αὐτὸν γίνεται ἀπόλυσις. Κατὰ τὴν παλαιὰν ταύτην τάξιν τηρεῖται ἡ ἀκριβεία τῆς ὀρθῆς θέσεως διὰ τὴν τελετὴν τοῦ Ἀγιασμοῦ τῆς παραμονῆς, ὅστις οὕτω ψάλλεται μετὰ τὸν Μέγαν τῆς ἑορτῆς Ἐσπερινόν, ἀποφεύγεται δὲ καὶ τὸ ἄτοπον νὰ ψαλῆ τὸ πρῶτ' τὸ Ἐν Ἰορδάνῃ, πρὸ τοῦ Μεγ. Ἐσπερινοῦ.

Διὰ τὰ ἐπιτευχθῆ, ἐν τούτοις, ἡ τέλεσις τοῦ Ἀγιασμοῦ κατὰ τὰς πρωϊνὰς τῆς παραμονῆς ὥρας, θὰ ἠδύνατο κατ' οἰκονομίαν—καὶ χωρὶς νὰ παροραθῆ ἡ παλαιὰ καὶ ὀρθὴ τάξις—ὁ Μέγας Ἐσπερινὸς νὰ ψαλῆ τὴν πρωΐαν, εὐθὺς μετὰ τὴν τελικὴν τῆς Λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου ἀπόλυσιν, τιθεμένου νέου Εὐλόγητοῦ, ὅπως γίνεται καὶ εἰς τὸν Ἐσπερινὸν τῆς γονυκλισίας τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐπακολουθῆσῃ ὁ Μέγας Ἀγιασμὸς. Οὕτως εὐοδοῦται καὶ ἡ γενικὴ ἀπαιτήσις, καθ' ἣν ἡ τέλεσις τοῦ Ἀγιασμοῦ ἀναμένεται τὴν πρωΐαν τῆς παραμονῆς, καὶ εὐχερῶς δύναται νὰ ἐπακολουθῆσῃ μετ' αὐτὸν ὁ ἁγιασμὸς τῶν οἰκῶν ὑπὸ τῶν πρὸς τοῦτο περιερχομένων ἱερέων.

*

Ὅθεν φρονοῦμεν, ὅτι κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀκολουθιῶν τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων δέον νὰ τηρῆται ἡ ἐπομένη διατύπωσις, ἥτις διασώζει τὴν παλαιὰν τάξιν καὶ ἀκριβείαν:

α') Διὰ τὴν παραμονήν.

1. Ὅταν συμπέσῃ αὕτη ἐν οἰαδήποτε ἡμέρα, πλὴν Σαββάτου καὶ Κυριακῆς. Τὴν πρωΐαν μετὰ τὰς Μεγ. Ὁρας ἐπακολουθεῖ ὁ Μέγας Ἑσπερινὸς τῆς ἑορτῆς συνηνωμένος μετὰ τῆς Λειτουργίας τοῦ Μεγ. Βασιλείου, καθ' ἣν τὰξιν ἀναγράφει τὸ τε παλαιὸν καὶ τὸ νέον Τυπικόν. Εἰδικώτερον δέ, κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανείων ἐπισυνάπτεται, ὡς γίνεται ἤδη, μετὰ τὴν διπισθάμβωνον εὐχὴν καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ Μεγ. Ἀγιασμοῦ.

2. Ὅταν ἡ παραμονὴ συμπέσῃ ἐν Σαββάτῳ ἢ Κυριακῇ. Τὴν πρωΐαν μετὰ τὸν Ὁρθρον, τελεῖται ἡ συνήθης τοῦ Χρυσοστόμου Λειτουργία τοῦ Σαββάτου ἢ τῆς Κυριακῆς, διεξαγομένη καθ' ἡ ἀναγράφεται ὑπὸ τοῦ Τυπικοῦ.

Καὶ κατὰ μὲν τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν κεκανονισμένην ἀπογευματινὴν ὥραν, προηγουμένης τῆς συνήθους Ἑνάτης Ὁρας, ψάλλεται ὁ Μέγας τῆς ἑορτῆς Ἑσπερινὸς ἀπὸ τοῦ Προοιμιακοῦ. Μεθ' ὧν, εἰ μὲν ἐστὶ Σάββατον, ἀναγινώσκειται τὸ πρῶτον τοῦ Ψαλτηρίου Κάθισμα (1), εἰ δὲ Κυριακῇ, εὐθὺς τὸ Κύριε ἐκέκραξα, τὰ ἑσπέρια τῆς ἑορτῆς καὶ τὸ δοξασικόν, εἰσοδος καὶ ἀναγνώσματα μετὰ τῶν τροπαρίων αὐτῶν. Μεθ' ὧν εὐθὺς ἄνευ Τρισαγίου ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Μετ' αὐτὸ ἡ ἔκτενης *Εἴπωμεν πάντες, τὸ Καταξίωσον, τὸ Πληρώσωμεν*, ἡ κεφαλοκλισία καὶ ἡ ἐκφώνησις *Εἶη τὸ κράτος*. Μεθ' ἣν, παραλειπομένων τῶν Ἀποστιχῶν, εὐθὺς *Σοφία, ὁ ὢν εὐλογητός, τὸ Στερεώσαι, Κύριος ὁ Θεὸς κτλ.* καὶ ἡ τελεία ἀπόλυσις μετὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ *Ὁ ἐν σηλαίῳ γεννηθεῖς*.

Κατὰ δὲ τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανείων, εὐθὺς μετὰ τὴν τελείαν τῆς Λειτουργίας τῆς παραμονῆς ἀπόλυσις, τίθεται πάλιν Εὐλογητὸς καὶ ἐπισυνάπτεται ὁ Μέγας τῆς ἑορτῆς Ἑσπερινὸς ἀπὸ τοῦ Προοιμιακοῦ μέχρι καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν μετ' αὐτὸ δεήσεων κατὰ τὴν ὡς ἄνω ἀναγραφείσαν τάξιν. Μετὰ δὲ τὴν τῆς κεφαλοκλισίας ἐκφώνησιν *Εἶη τὸ κράτος*, εὐθὺς τὰ ἰδιόμελα *Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων* καὶ ἐπισυνάπτεται ἡ ἀκολουθία τοῦ Μεγ. Ἀγιασμοῦ κατὰ τὴν συνήθη τάξιν. Καὶ μετὰ τὸ ἰδιόμελον *Ἀνυμνήσωμεν οἱ πιστοί, εὐθὺς Σοφία. Ὁ ὢν εὐλογητός, τὸ Στερεώσαι Κύριος ὁ Θεὸς κτλ.* καὶ ἡ τελεία ἀπόλυσις μετὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ *Ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ὑπὸ Ἰωάννου βαπτισθῆναι καταδεξάμενος*.

β') Διὰ τὴν κυρίως ἡμέραν τῆς ἑορτῆς.

Ὁ Ἱερεὺς φορῶν ἐπιτραχήλιον βάλει εὐλογητὸν πρὸ τῆς σολέας, κεκλεισμένης τῆς ἁγίας πύλης καὶ τῶν βημοθύρων, καὶ ἀρχόμεθα ὡς συνήθως τοῦ Μεσονυκτικοῦ. Τὸ *Βασιλεῦ οὐράνιε, τρισάγιον κλπ.* Τὰ τροπάκια *Ἐξεγερθέντες τοῦ ὕπνου. Δόξα Τῆς κλίνης καὶ τοῦ ὕπνου. Καὶ νῦν, Ἀθρόον ὁ Κριτής. Κύριε ἐλέησον ἰβ'* καὶ τὰς εὐχὰς *Ἐκ τοῦ ὕπνου ἐξανιστάμενος... καὶ Δόξα σοι Βασιλεῦ, Θεὲ Παντοκράτορ... Δεῦτε προσκυνήσωμεν γ' Ὁ Ν' Ψαλμὸς καὶ*

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΝ

Εἶναι γνωστὸν, εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἐκκλησίας», ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἔστρεψε δι' αὐτῆς τὴν προσοχὴν τῆς, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ραδιοφώνου διὰ μίαν μετὰ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τακτικὴν ἐποικοδομητικὴν ἐπικοινωνίαν.

Εἰρουσα ἐν ἀρχῇ κατανόησιν ἐν τούτῳ ἀπὸ μέρους τῶν ἰθυνόντων τὰ τοῦ Ἑθνικοῦ Ραδιοφωνικοῦ Ἰδρυμάτος, ἐξησφάλισε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ δικαίωμα δύο καθ' ἑβδομάδα δεκαπενταλέπτων ἐκπομπῶν ἀπὸ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν ἐκπομπῶν τούτων ἡ μία εἶχεν ἀφιερωθῆ εἰς τὴν Νεολαίαν καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὸν λοιπὸν Λαόν, ἐξηκολούθησαν δὲ ἀμφοτέραι ἀνελλιπῶς ἐπὶ μίαν διετίαν, μετὰ τὴν συνεργασίαν Ἀρχιερέων, Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, Ἱεροκηρύκων καὶ

τὸ Πιστεύω (1). Τούτων ἀναγινωσκομένων, ὁ Ἱερεὺς εἰσερχόμενος εἰς τὸ ἱερόν βῆμα φορεῖ καὶ τὸ φελόνιον αὐτοῦ ἐνδύεται δὲ καὶ ὁ Διάκονος, ἐὰν ὑπάρχῃ καὶ ἀνοίγεται ἡ ἁγία πύλη καὶ τὰ βημοθύρα. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὸ *Πιστεύω* (ἐν Κυριακῇ δὲ εὐθὺς μετὰ τὸν Ν' Ψαλμὸν) ὁ Ἱερεὺς κρατῶν τὴν εἰκόνα τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, προπορευομένων λαμπάδων καὶ τοῦ Διακόνου μετὰ τοῦ θυμιατοῦ, ἐξέρχεται διὰ τῆς ἁγίας πύλης, ψάλλων τὸ πρῶτον ἰδιόμελον τῆς Λιτῆς, καὶ ἐναποθέτει αὐτὴν ἐπὶ τετραποδίου, προευτρεπισθέντος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ, ἢ ἐν τῷ νάρθηκι. Ἐξακολουθοῦσι δὲ οἱ χοροὶ ψάλλοντες ἐν συνεχεῖα τὰ ὑπόλοιπα τῆς Λιτῆς ἰδιόμελα, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ὁποίων λέγονται ὑπὸ τοῦ Διακόνου ἢ τοῦ Ἱερέως, ἱσταμένου πρὸ τοῦ τετραποδίου, αἱ συνήθεις δεήσεις τῆς Λιτῆς, ὡς ἀναγράφονται ἐν τῷ Μεγ. Εὐχολογίῳ. Καὶ μετ' αὐτὰς ὁ μὲν Ἱερεὺς μετὰ τοῦ Διακόνου εἰσέρχεται διὰ τῆς ἁγίας πύλης εἰς τὸ ἱερόν, οἱ δὲ ψάλλται ψάλλουσι τὰ Ἀπόστιχα τῆς ἑορτῆς. Μεθ' ἧς, τὸ *Νῦν ἀπολύεις, Τρισάγιον κλπ.* καὶ τὸ Ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς ἐκ γ'. Καὶ ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ ἀρτοκλασία, γίνεται εὐθὺς ἡ εὐλόγησις τῶν ἄρτων, ὡς συνήθως καὶ μετὰ τὸ *Εὐλογία Κυρίου* εὐθὺς ὁ Ἱερεὺς στρεφόμενος πρὸς ἀνατολὰς ἀσπάζεται τὴν ἁγίαν Τράπεζαν καὶ ἐκφωνεῖ *Εὐλογητός ὁ Θεός...* Καὶ ἀμέσως ὁ Ἐξάψαλμος ἀπὸ τοῦ *Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ*. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχῃ ἀρτοκλασία, εὐθὺς μετὰ τὸ τρίτον Ἀπολυτίκιον ὁ Ἱερεὺς στρέφεται πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἀσπασθεὶς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ἐκφωνεῖ *Εὐλογητός ὁ Θεός, μεθ' ὧν εὐθὺς ὁ Ἐξάψαλμος ἀπὸ τοῦ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ*. Καὶ καθ' ἑξῆς ἡ ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου, ὡς διαγράφεται ἐν τῷ Τυπικῷ.

Οἰκονόμος ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΡΗΓΑΣ

Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος Σκιάθου

1. Κατὰ τὸ Τυπικόν τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας εἰς τὴν περὶπτωσιν αὐτὴν παραλείπεται τὸ Κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου.

1. Ἐὰν εἶναι Κυριακῇ, τὸ *Πιστεύω* παραλείπεται, καθόσον εἰς τὸ Μεσονυκτικὸν τῆς Κυριακῆς δὲν λέγεται τοῦτο.

ἄλλων Κληρικῶν καὶ Λαϊκῶν Θεολόγων. Αἱ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἐκφωνηθεῖσαι ὁμιλίες ἐξεδόθησαν τῷ 1948 εἰς δύο τόμους ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ Ραδιοφώνου», ὧν ὁ Α' περιέλαβε τὰς διὰ τὸν Λαόν καὶ ὁ Β' τὰς διὰ τὴν Νεολαίαν γενομένας ὁμιλίας.

Βραδύτερον, ἐπειδὴ οἱ ἰθύνοντες τὰ τοῦ Σταθμοῦ ἐνόμισαν, ὅτι ἦσαν πολλαὶ αἱ δύο δεκαπεντάλεπτοι ἐκπομπαὶ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, περιορίσθησαν αὐταὶ ὑπ' αὐτῶν εἰς μίαν, ἀφιερουμένην, ἐναλλάξ, ἄλλοτε εἰς τὴν Νεολαίαν καὶ ἄλλοτε εἰς τὸν Λαόν.

Μετά τινα ὅμως μεταβολήν, ἐπελθοῦσαν εἰς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Ἰδρύματος, ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία εἰδοποιήθη, ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν ὁμιλιῶν τῆς δὲν ἦτο τῆς ἀρεσκείας τῶν ἰθυνόντων τὰ τοῦ προγράμματος καὶ ὅτι ἔδει νὰ μεταβληθῇ αὕτη ἐρεξῆς, κατὰ τὰς γλωσσικὰς τούτων ἀντιλήψεις. Καὶ τότε, ἐπειδὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν, δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία ἀπέναντι τῶν συνεργατῶν τῆς νὰ θέσῃ τούτους ὑπὸ τὸν γλωσσικὸν ὁδοστρωτήρα τῶν ἰθυνόντων τὰ τοῦ Σταθμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν ἠθέλε νὰ χάσῃ καὶ τὴν εὐκαιρίαν, ἔστω καὶ τοῦ ἐνὸς 15', ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῇ εἰς τὴν ἐκπομπήν τῆς ταύτην μόνον ὁμιλίαν τῶν δεχομένων νὰ γράψουν εἰς τὴν δημοτικὴν, ἐν ἀναμονῇ καλλιτέρων ἡμερῶν. Ἄλλ' αἱ ἡμέραι, ἀντὶ νὰ γίνουσι καλλιτέρας, ἔγιναν χειρότερας, διότι μετ' οὐ πολὺ ἤρχισεν ἡ «λογοκρισία» τοῦ Σταθμοῦ νὰ ἀρνήται νὰ ἐγκρίνῃ ὁμιλίαν, ἔστω καὶ εἰς τὴν δημοτικὴν συντεταγμένην, ἄλλοτε μὲν διότι ὁ «ἀρμόδιος» ὑπάλληλος δὲν εὗρισκεν ἐνδιαφέρον τὸ περιεχόμενον, ἄλλοτε δὲ διότι δὲν τὸν ἐνεθουσίαζε τὸ ὄνομα τοῦ συντάκτου τῆς ὁμιλίας! Εἰς τὴν πρότασιν δὲ ὅπως ἡ ἐξέτασις τῶν προγραμμάτων μας γίνεται τῇ συμμετοχῇ καὶ ἐκπροσώπου τῆς ὑπηρεσίας μας, ἵνα διαφωτίξῃ, ἐπὶ τέλους, τοὺς ἀρμοδίους περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς σκοπιμότητος τῶν ἐκάστοτε προτεινομένων ὁμιλιῶν, περὶ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν πάντοτε ἐγκυρον γνώμην ἄνθρωποι ἀνίδεοι περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὴν θεολογίαν, οἱ ἰθύνοντες τὰ τοῦ Σταθμοῦ ἀντέταξαν πείσματα ἀρνησιν. Δι' ὃ καὶ ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς ἀπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Σταθμοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἐκπομπὰς τῆς.

Ἐκτοτε δὲ δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐπανάληψίς των, διότι εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ Σταθμοῦ τούτου δὲν εἶναι δυνατόν, ἐπὶ τοῦ παρόντος τουλάχιστον, ἡ προσθήκη ἄλλης τακτικῆς θρησκευτικῆς ὁμιλίας, πλὴν τῆς πρὸ τῆς θ. Λειτουργίας τῆς Κυριακῆς, ἐκπεμπομένης ὁμιλίας, μέχρι μὲν πρὸ τινος ὑπὸ τοῦ κ. Σταύρου Νικολαΐδη, ἀπὸ τινος δὲ ὑπὸ ἀνωνύμου συνεργάτου τοῦ Σταθμοῦ.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὃ τότε ἐνταῦθα ἰδρυθεὶς «Β' Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τῶν Ἐνόπων Δυνάμεων», ζητήσας τὴν συνεργασίαν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἔλαβε ταύτην λίαν προθύμως καὶ ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1949 ἐκπέμπων καθ' ἐκάστην μὲν πρωΐαν, ἐπὶ 5', σύντομα σημειώματά μας περὶ τοῦ ἐκάστοτε ἐορταζομένου ἁγίου μετὰ σχετικῆς προσευ-

χῆς, δις δὲ τῆς ἐβδομάδος, ἐπὶ 15', ἀνὰ μίαν ἐκάστοτε θρησκευτικὴν ὁμιλίαν. Παρὰ τὰς ἐνίοτε σημειωθεῖσας μικροαντιδράσεις δευτερευούσης φύσεως ὁργάνων καὶ τοῦ Σταθμοῦ τούτου, αἱ ἐκπομπαὶ ἐσυνεχίσθησαν ἀνελλιπῶς μέχρι τῆς καταργήσεώς του. Ἦδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους, χάρις εἰς τὴν καλὴν εἰσῆγησιν τῆς παρὰ τῷ Γεν. Ἐπιτελείῳ Διευθύνσεως τῆς Θρησκευτικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ, καὶ τὴν προθυμίαν τῶν ἰθυνόντων τὰ τοῦ Κεντρ. Ραδιοφ. Σταθμοῦ τῶν Ἐνόπων Δυνάμεων, ἀλλὰ πρὸ πάντων, χάρις εἰς τὴν ἀπὸ τινος ἐκδηλωθεῖσαν θερμὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ὑφυπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν κ. Δημαράτου, ἐπετεύχθη ἡ μετὰ τοῦ Σταθμοῦ τούτου συνεργασία καὶ, μὲ μικρὰν μόνον ἔνεκα τεχνικῶν δυσχεριῶν διακοπήν, συνεχίζεται ἀνελλιπῶς ἡ ἀπ' αὐτοῦ ἐκπομπὴ τῆς «Φωνῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας». Ἡ ἐκπομπὴ αὕτη περιορίσθη ἐσχάτως εἰς μίαν ὁμιλίαν διαρκείας 10' ἐβδομαδιαίως, ἐν ᾧ μέχρι πρὸ τινος τὸ πρόγραμμά μας ταῦτο ἦτο μακροτέρας διαρκείας (15'—20' λεπτῶν ἐβδομαδιαίως) καί, ὡς ἐκ τούτου, ποικιλότερον εἰς τὴν σύνθεσίν του. Ἐλπίζεται ὅμως, ὅτι, ὅπως καὶ ἔχει συμφωνηθῆ, εὐθύς ὡς ἐξασφαλισθῶν τὰ τεχνικὰ μέσα τῆς ἠχοληψίας, τὸ πρόγραμμα ταῦτο θὰ ἀυξηθῇ χρονικῶς καὶ θὰ συμπληρωθῇ ποιοτικῶς.

Ἐπίσης βασίμως ἐλπίζεται, ὅτι μετὰ τὴν ἐντὸς ὀλίγου πραγματοποιήσιν τῆς ἀποφασισθείσης ἡδὴ ἀπὸ μέρους τῆς Ἀποστολ. Διακονίας προμηθείας τοῦ καταλλήλου διὰ ραδιοφωνικὰς ἐκπομπὰς ἠχοληπτικοῦ μηχανήματος, θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐτοιμασία προγραμμάτων, τὰ ὁποία θὰ δύναται νὰ χρησιμοποιῶνται ὄχι μόνον ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις Τοπικῶν Παραρτημάτων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (*).

Ἄλλὰ παραμένει σταθερὰ πάντοτε ἡ ἐπιθυμία τῆς ἰδρύσεως ἰδίου Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, δι' ἣν ἔχει ἤδη ἀπὸ τετραετίας περίπου δοθῆ καὶ ἡ ἐγκρίσις τῆς Ἁγίας καὶ Ἱεῶς Συνόδου. Τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ραδιοφωνικοῦ μας τούτου Σταθμοῦ ἡ πραγματοποίησις, ἀναβληθεῖσα μέχρι τοῦδε ἔνεκα παρεμπεισοσῶν ἄλλων περισσοτέρων ἐπειγουσῶν, ὡς ἐκρίθη, ἀναγκῶν, δὲν θὰ εἶναι ἀνάγκη, ἐλπίζομεν, νὰ βραδύνῃ ἐπὶ πολὺ, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἔχωμεν τὴν ἀξίωσιν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ μέγιστον τῆς προσπαθείας εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς.

Ταῦτα ἐθεωρήσαμεν καθήκον νὰ ἐκθέσωμεν, πρὸς πληροφориαν ἐκείνων, ὅσοι, ἐξ ἀφορμῆς σχετικοῦ δημοσιεύματος εἰς προηγούμενον φύλλον τῆς «Ἐκκλησίας», μᾶς ἐρωτοῦν ἀνησυχῶς περὶ τοῦ ζητήματος.

Πρωτ. ΕΜΜ. Γ. ΜΥΤΙΑΛΗΝΑΙΟΣ

Δ)τῆς Θρησκ. Διαφωτίσεως καὶ Τύπου
παρὰ τῇ Ἀποστολικῇ Διακονίᾳ

1. Καθ' ἣν στιγμὴν γράφεται τὸ παρόν, συνεργάτης μας ἐπινακάμψας ἐκ Λαρίσης, ὅπου εἶχε μεταβῆ δι' ὑπηρεσίαν, μᾶς διεβίβασε πρότασιν τοῦ αὐτόθι Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Ἐνόπων Δυνάμεων ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐβδομαδιαίαν ἐκπομπὴν ὁμιλιῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Τὴν πρότασιν ταύτην ἀπεδέχθημεν λίαν εὐχαρίστως.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ Ο "ΚΟΣΜΟΣ,"

Δ΄.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ὑπὸ τὸ κεφάλαιον αὐτὸ θὰ ἐξετασθοῦν αἱ ἐξῆς, κυρίως, πνευματικαὶ ἐκδηλώσεις: βιβλία, διαλέξεις, συναυλῖαι, ἐκθέσεις εἰκαστικῶν τεχνῶν, τὰ περιοδικὰ καὶ ἡ κίνησις ξαναγῆσεων εἰς ἀρχαιολογικοὺς τόπους.

Τὸ βιβλίον. Εἰς τὰς Ἀθήνας μόνον, ἐξεδόθησαν τὸ 1953, καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ ἐκδιδόμενα βιβλιογραφικὰ δελτία, 967 βιβλία.

Ἐκ τούτων, 377 εἶναι λογοτεχνικοῦ γενικῶς περιεχομένου (ποιήματα 81, διηγήματα—μυθιστορήματα—θεατρικὰ 256, λογοτεχνικὰ μελέται 32 καὶ μουσικὰ 8), 501 διάφορα (νομικὰ—οἰκονομικὰ 96, τεχνικὰ—γεωργικὰ 39, ἱστορικὰ—ἀρχαῖοι 143, ἱατρικὰ 52, πολιτικὰ 13, παιδαγωγικὰ κλπ. 142, στρατιωτικὰ—ναυτικὰ 10 καὶ διάφορα 6) καὶ 89 θρησκευτικὰ—θεολογικὰ (ἐν οἷς 2 ἄλλων ὁμολογιῶν).

Τῶν λογοτεχνικοῦ περιεχομένου βιβλίων, ποσοστὸν 3,5% εἶναι θρησκευτικῆς ὑποθέσεως (2 ποιήματα, 8 διηγήματα—μυθιστορήματα καὶ 3 μουσικὰ) συνολικῶς δὲ τὰ θρησκευτικο-ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου βιβλία καλύπτουν ποσοστὸν 10% ἐπὶ τοῦ συνόλου. Δηλαδή αὔξησις καὶ κυκλοφορία τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων σημαντικῆ, ἀξία ἰδιαίτερας προσοχῆς, πληροφορία δὲ ἱκανοποιήσεως. Ἐξ ἄλλου, καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία ἀντιπροσωπεύουν σοβαρὰ καὶ ὑπευθύνους προσπαθείας μελέτης τῶν προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου ἢ ὑγιῶς καλλιέργειας τῆς τέχνης τοῦ λόγου. Ἔχουν παύσει πρὸ πολλοῦ νὰ κυκλοφοροῦν εἰς τὴν βιβλιαγορὰν χυδαῖαι ἐκδόσεις, ἀνεύθυνος λογοτεχνία καὶ ἀνάξια λόγου γενικῶς ἔντυπα. Ἡ ἀνωτέρω στατιστικὴ βεβαιώνει τὴν καλὴν κατεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ὁ ἔντυπος λόγος.

Εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικὸν τὸ γεγονός, ὅτι ἐκδίδονται εἰς τόσον ὑψηλὸν ποσοστὸν θρησκευτικοῦ περιεχομένου βιβλία. Διότι αὐτὸ σημαίνει, ὅτι καὶ ἀγοράζονται, καὶ ἐπομένως, ὅτι ὑπάρχει παράλληλον ἐνδιαφέρον. Ἡ ἀνθῆσις αὕτη εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἀπότοκος μιᾶς γενικωτέρας στροφῆς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀξίας καὶ τὴν Θεοσκείαν, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου εἶναι προῖον σιωπηρᾶς, σταθερᾶς καὶ συνεχοῦς καλλιέργειας τοῦ χριστεπανύμου πληρώματος ἀπὸ μέρους τῆς Ποιμαίνουσης Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ἀπὸ μέρους φλογερῶν ἰδιωτῶν ἢ θρησκευτικῶν ἰδιωτικῶν κινήσεων καὶ ὀργανώσεων. Ἡ Ποιμαίνουσα Ἐκκλησία ἤδη διὰ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, διαθετοῦσης καὶ δλόκληρον τυπογραφικὸν ἐργοστάσιον, μετέχει τοῦ, ὡς ἀνωτέρω, ποσοστοῦ τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων διὰ τῶν διαφόρων ἐγκύρων λειτουργικῶν, ἐπιστημονικῶν, παιδαγωγικῶν καὶ ἄλλων ἐκδόσεων αὐτῆς.

Δὲν ἀπομένει, εἰ μὴ νὰ εὐχόμεθα συνέχισιν τῶν καλῶν αὐτῶν προσπαθειῶν καὶ αὔξισιν καὶ καλλιέργειαν τοῦ θρησκευτικοῦ βιβλίου, πρὸς δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου.

Αἱ διαλέξεις - ὀμιλῖαι. Εἰς τὸν τομέα τοῦ προ-

φορικοῦ λόγου θριαμβεῖ ὁ τοῦ θρησκευτικοῦ περιεχομένου, καρπὸς πολλῆς ἐργασίας, ἰδίως ἐμπνευσμένων κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικῶν ὀργανώσεων. Ἐπὶ 450 περίπου πραγματοποιηθεισῶν ὀμιλιῶν καὶ διαλέξεων, ἀναγγελθεισῶν διὰ τῶν ἐφημερίδων διαρκούντος τοῦ ἔτους 1953, ὑπὲρ τὰς ἡμίσεις ἦσαν καθαρῶς θρησκευτικοῦ περιεχομένου. Αἱ δὲ λοιπαί, σοβαρωτάτου λογοτεχνικοῦ, ἐπιστημονικοῦ, τεχνικοῦ καὶ πολιτικοῦ τοιοῦτου.

Ἴδου ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας. Πλήθος αἰθουσῶν διατίθεται διὰ τὴν διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου καλλιέργειαν τοῦ πληρώματος τῆς, σημαντικὸς ἀριθμὸς ὀμιλητῶν διδάσκει καὶ φωτίζει σημαντικὸν ἐπίσης ἀριθμὸν ἐνδιαφερομένων ἀκροατῶν.

Ἡ ἔναρξις τῆς διὰ τοῦ λόγου ἐπαφῆς Ἐκκλησίας καὶ πιστῶν εἰς εὐρύτερον κύκλον, καὶ ἐκτὸς τοῦ κατὰ τὴν θεῖαν Λειτουργίαν Κηρύγματος, χρονολογεῖται, ὡς γνωστὸν, πρὸ 70-80 ἐτῶν. Σήμερον δὲ εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ ἱκανοποιητικωτάτου τούτου γεγονότος.

Ἄς θεωρηθῆ, λοιπόν, τοῦτο ὡς πιστὸν ἐχέγγυον τοῦ τί θὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τομείς, ὅπου ἔχει ἀρχίσει, ἢ πρόκειται ν' ἀρχίσῃ, ὁμοία ἐργασία.

Αἱ συναυλῖαι. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπραγματοποιήθησαν 73 ἐν συνόλῳ συναυλῖαι (καὶ γενικῶς μουσικαὶ συγκεντρώσεις), ἐξ ὧν μόνον δύο (ἀριθ. 2) θρησκευτικοῦ περιεχομένου. Ἡ πτωχεία αὕτη, ὀφείλεται εἰς δύο κυρίως λόγους:

Ἀφ' ἑνός, δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀνδρωθῆ φυσιογνωμίαι θρησκευτικῆς μουσικῆς, ὥστε νὰ παρουσιασθοῦν καὶ νὰ διεκδικήσουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ. Καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἔχει εἰς τὸν τόπον μας τόσον πολὺ κακοπαθῆσει ἡ θρησκευτικὴ μουσικὴ καὶ ἔχει τόσον πολὺ ἀποξενωθῆ ὁ λαὸς ἀπὸ τὴν γνησίαν θρησκευτικὴν μουσικὴν, ὥστε πολὺ ἐλάχιστοι ἐνδιαφέρονται διὰ μουσικὰς συγκεντρώσεις θρησκευτικοῦ περιεχομένου.

Δὲν θίγεται ἐδῶ τὸ ζήτημα τῆς βυζαντινῆς ἢ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἄλλωστε, ἡ συνήθως ἀκουομένη, οὔτε πραγματικὴ βυζαντινὴ οὔτε καθαρὰ εὐρωπαϊκὴ εἶναι. Διαπιστοῦται ἀπλῶς ἕλληψις σχετικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Καὶ ὅμως! Ὑπάρχουν θησαυροὶ μουσικοὶ καὶ ὑπάρχει ἔδαφος ἀπέραντον πρὸς καλλιέργειαν. Ἐὰν ἐλειτούργει ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τῆς Ἐκκλησίας, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο κατὰ πολὺ εὐκολώτερον.

Πρὸς τὸ παρὸν πρέπει νὰ ἐνισχυθοῦν οἱ ἰδιωτικοὶ σύλλογοι, ὅσοι καλλιεργοῦν τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν, καὶ νὰ δοθοῦν εἰς αὐτοὺς αἰθουσαὶ διὰ μουσικὰς συγκεντρώσεις. Παραλλήλως εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτυπωθοῦν ὠραῖα βυζαντινὰ ἄσματα εἰς γραμμοφωνικὰς πλάκας ἢ ἠχοταινίας καὶ νὰ δίδωνται ἐπὶ δανεισμῷ, πρὸς χρῆσιν εἰς καταλλήλους συγκεντρώσεις, εἰς εορτὰς. Καί, γενικῶς, δύναται νὰ γίνῃ χρησιμοποίησις τοῦ τρόπου αὐτοῦ, διὰ νὰ προκληθῆ ἐντονώτερον τὸ περὶ τὴν θρησκευτικὴν μουσικὴν ἐνδιαφέρον.

Αἱ ἐκθέσεις. Κατὰ τὸ διαρροῦσαν 1953 ἔτος, ἐπίσης, ὀργανώθησαν ἐν Ἀθήναις 36 ἐκθέσεις, 28 ζωγραφικῆς, 1 ἀρχιτεκτονικῆς, 1 γλυπτικῆς, 5 φωτογραφικῶν καὶ 1 χειροτεχνημάτων.

Αἱ ἀνωτέρω ἐκθέσεις ἔχουν κυρίως αἰσθητικὸν χαρακτήρα, ἀλλὰ δι' αὐτό, ἀκριβῶς ἀποτελοῦν πνευματικὰς ἐκδηλώσεις καί, ἐπομένως, δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ μᾶς ἐνδιαφέρουν.

Ἄξιόλογον ποσοστὸν εἰς τὰς ζωγραφικὰς ἐκθέσεις, καλύπτεται ἀπὸ πίνακας θρησκευτικοῦ περιεχομένου. Λεῖπουν ὅμως αἱ ἀγιογραφικαὶ ἐκθέσεις, τὰ ἀξιοζήλευτα θρησκευτικὰ θέματα. Καλλιέργεια ὑπάρχει σοβαρώτατη, τοῦλάχιστον εἰς τοὺς κύκλους τῶν παρακολουθούντων τὰς ἐκθέσεις ταύτας. Δὲν ἀπομένει εἰ μὴ ὁ σχετικὸς μόνιμος χῶρος δι' ἀγιογραφικὰς ἐκθέσεις, εἴτε παρὰ τῷ Βυζαντινῷ μουσεῖῳ εἴτε εἰς ἄλλας καταλλήλους αἰθούσας καὶ ἢ κατάλληλος πρόσκλησις καὶ διαφώτισις τοῦ εὐρύτερου κοινοῦ.

Τὰ Περιοδικά. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐκδίδονται σήμερον περὶ τὰ 150 περιοδικὰ (ἑβδομαδιαῖα μηνιαῖα κ.λ.π.), διαφορωτάτου περιεχομένου, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τεσσαράκοντα (40) περίπου, εἶναι καθαρῶς θρησκευτικοῦ ἢ χριστιανικοῦ τοιοῦτου. Ἀναλογία περίπου 1 πρὸς 4. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων, ἐλάχιστος ἀριθμὸς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διεκδικήσῃ τίτλους ὑγιоῦς ἐντύπου· τὰ λοιπὰ ὅμως ἀποτελοῦν ὥραιας ἐπιστημονικὰς, τεχνικὰς, λογοτεχνικὰς καὶ ἄλλας ἐκδόσεις, τιμώσας τὸν τόπον μας. Ἄρα, καὶ εἰς τὸν τομέα τοῦ περιοδικοῦ ἐντύπου, ἔχομεν πάλιν ἱκανοποιητικὸν ἀριθμὸν, ἀποτέλεσμα παλαιότερον ἀρξάμενης ἐργασίας ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν θρησκευτικῶν ὀργανώσεων.

Τελευταῖαι εἰς τὰς πνευματικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ κεφαλαίου τούτου, ἔρχονται αἱ **ξεναγήσεις**, ὀργανούμεναι συνήθως ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος, μὲ σκοπὸν νὰ γνωρίσουν εἰς τὸ κοινὸν τοὺς ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς τῆς χώρας.

Ἐνῶ ὅμως ὑπάρχει πληθὺς θρησκευτικῶν καὶ χριστιανικῶν μνημείων καὶ τόπων, πρὸς γνωριμίαν καὶ περιήγησιν, οὐδεμία προσπάθεια ἐγένετο μέχρι τοῦδε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Πρὸ τριετίας μόνον, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐορτῶν ἐπὶ τῇ 1900ετηρίδι ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὀργανώθη μία ὥραιότης τοιαύτη ἀποδημία, ἢ εἰς τὴν ὁποίαν συμμετοχή, κατ' ἀνάγκην, ἦτο περιορισμένη. Ἐπίσης, μὲ ἐκδρομικὸν χαρακτήρα, ὀργανοῦνται κατ' ἔτος ἱεραποδημίαι πρὸς τὴν Παναγίαν τῆς Τήνου, τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸ Οἶκον. Πατριαρχεῖον, παρὰ διαφόρων γραφείων ταξιδίων, ἐσχάτως δὲ καὶ παρὰ τινων ἐνοριῶν.

Αἱ ἱεραὶ αὐταὶ ἀποδημίαι, οἱ περιηγητικοὶ περίπατοι ἢ αἱ ἡμερήσιαι ἐκδρομαὶ εἰς ἱστορικὰ μοναστήρια, παραδείγματος χάριν, δύνανται νὰ ὀργανοῦνται εἰς εὐρύτεραν κλίμακα ὑπὸ τῶν ἐνοριῶν, μὲ τὴν συνοδείαν ἐνημερωμένων θεολόγων, κληρικῶν ἢ λαϊκῶν, ὥστε νὰ ὑπάρχη πολλαπλὴ ἢ ὠφέλεια καὶ πλοῦσιον τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐπὶ πλεόν αἱ ἱεραὶ αὐταὶ ἀποδημίαι, προσφέρονται ὡς εὐκαιρία θερμότερας συνδέσεως μεγάλων στρωμάτων τοῦ λαοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἂν ὀλόκληρον τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἱερᾶς ἀποδημίας καλύπτεται ἀπὸ πρόγραμμα ἱερῶν ἀκολουθιῶν καὶ

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 3 φύλλον τῆς «Ἐκκλησίας» τῆς 1-2-54, ἐδημοσιεύθη ἀπορριπτικὴ Ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐπὶ προσφυγῆς κληρικοῦ, ἐναντίον ἀποφάσεως Συνοδικοῦ Δικαστηρίου.

Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει, βεβαίως, ἡ συγκεκριμένη ὑπόθεσις. Ἐνδιαφέρει ὅμως τὸ αἰτιολογικὸν τῆς ἀπορρίψεως, διότι δημιουργεῖ προηγουμένον, καὶ διότι, ἐπειδὴ ἀκριβῶς προέρχεται ἀπὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῆς Πολιτείας, δημιουργεῖ νομολογίαν ἀνωτάτου βαθμοῦ.

Κατὰ τὸ αἰτιολογικὸν του, λοιπόν, ἀπερρίφθη ἡ προσφυγή, ἀφ' ἑνὸς διότι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας εἶναι διοικητικὸν καὶ οὐχὶ ἀναθεωρητικὸν δικαστήριον, καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι δὲν ἀποτελεῖ λόγον ἀκυρώσεως δικαστικῆς ἀποφάσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου τὸ ὅτι ἡ διαδικασία διεξήχθη κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, κατ' ἀντίθεσιν τῶν περὶ δημοσιότητος τῆς διαδικασίας σχετικῶν ἀρθρῶν τοῦ Συντάγματος, τὸ μὲν διότι εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Δικαστήρια συντρέχουν εἰδικοί λόγοι διεξαγωγῆς τῆς δίκης κεκλεισμένων τῶν θυρῶν καὶ ἡ διαδικασία διεξάγεται κατὰ τοὺς ἱεροὺς Κανόνες, πρὸς οὓς, κατὰ θεμελιώδη ἀρθρα τοῦ Συντάγματος, ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ συμμορφῶται, τὸ δὲ διότι «τὸ Σύνταγμα»—αὐτολεξεῖ—«ἀποτελεῖ τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς Πολιτείας καὶ οὐχὶ τῆς Ἐκκλησίας».

Ἡ διάκρισις αὕτη, ὅτι δηλ. τὸ Σύνταγμα ἀποτελεῖ τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς Πολιτείας, καὶ ἐπομένως ὅτι αἱ ἐπὶ μέρους διατάξεις αὐτοῦ δὲν ἔχουν εὐθὺν λόγον ἐφαρμογῆς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, πλὴν μόνον ὅταν τὸ ἀντικείμενον αὐτῶν καλύπτεται ὑπὸ σχετικοῦ Κανόνος, ὡς ρητῶς τὸ Σύνταγμα τοῦτο ὀρίζει, πρώτην φοράν, νομίζομεν, διατυπῶνται ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ μέχρι τοῦδε ἀντίληψις, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Πολιτείας ἦτο, ὅτι «ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε εἶχε τὴν

καὶ προσευχῶν, ὁμιλιῶν καὶ ψαλμωδιῶν. Οὐδεὶς λησμονεῖ τὰς ζωηροτάτας καὶ γλυκείας ταύτας ἀναμνήσεις. Αἱ ἀποδημίαι, ὀργανούμεναι μετὰ προσοχῆς, ἵνα μὴ ἀποβοῦν κουραστικαὶ ἀξιολύπητοι μεταφοραί, δύνανται νὰ καταστοῦν ὄπλον εἰς χεῖρας τοῦ πεπειραμένου προϋσταμένου ἐνορίας, ὄπλον ἰσχυροτάτον ἐπανευαγγελισμοῦ τοῦ λαοῦ καὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὄπλον δημιουργίας ἰσχυρῶν θρησκευτικῶν συναισθημάτων.

Ἀσφαλῶς δὲ ἡ Σεπτῆ Ἱεραρχία, θὰ περιβάλλῃ μὲ στοργὴν μίαν τοιαύτην γενικωτέραν κίνησιν καὶ θὰ δώσῃ τὴν εὐχέρειαν συντονισμοῦ τῶν τοιούτων γενικωτέρων προσπαθειῶν εἰς τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας.

ΔΑΜΙΑΝΟΣ Μ. ΣΤΡΟΥΜΠΟΥΛΗΣ

ἀπόλυτον ἀνεξαρτησίαν, δὲν δυνάμεθα δὲ ν' ἀγνοήσωμεν τὴν μεταβολὴν εἰς τὰς κρατούσας νῦν ἀντιλήψεις, (καθ' ὅς τὰ πάντα ἀπορρέουν ἀπὸ τὸ Κράτος), καὶ τὸ ὅτι ὀρθόδοξοι τινὲς Ἐκκλησίαι εὗρηται πολὺ περισσότερον περιορισμέναι»¹.

Ἐτέρα ἐπίσης νέα ἀρχὴ τίθεται εἰς τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Τὸ αἰτιολογικὸν τῆς ἀπορρίψεως μνημονεύει τῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας ὡς περὶ ὅλου τινὸς ἐνιαίου, πρὸς ὃ δέον ὅπως συμμορφῶνται αὕτη καὶ εἰς τὸ ὁποῖον δὲν δικαιούται νομίμως ἡ Πολιτεία νὰ ἐπεμβαίνει ἢ νὰ νομοθετῇ κατ' αὐτοῦ. Ἐνῶ μέχρι τοῦδε, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Πολιτείας, ἀπεδέχοντο τὸν διαχωρισμὸν τῶν κανόνων εἰς δογματικούς καὶ διοικητικούς, τὰ θέματα δὲ τῶν δευτέρων ἐθεώρουν ὡς ὑποκείμενα εἰς νομοθετικὴν ρύθμισιν².

Διὰ τοὺς θεολόγους, βεβαίως, τοιαύτη διάκρισις δὲν ἰσχύει, ἀφ' ἑνὸς μὲν, διότι δὲν ὑπάρχουν δογματικοὶ Κανόνες, ἀφ' ἑτέρου τὰ δόγματα καθωρίσθησαν ὑπὸ τῶν ἱερῶν Συνόδων διὰ τῶν «Ὁρών», καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι καὶ αὐτοὶ οἱ καθαρῶς διοικητικοῦ περιεχομένου κανόνες δὲν ἐπιδέχονται νομοθετικὴν ρύθμισιν, ὡς π.χ. ὁ ἀριθμὸς τῶν χειροτονούντων Ἐπίσκοπον κλπ.

Ἐὰν καλῶς ἐξήγαγε τὰ συμπεράσματά του ὁ γράφων, νέον πνεῦμα ἀρχίζει νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, πλησιέστερον πρὸς τὰς «κρατούσας νῦν ἀντιλήψεις», διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν φράσιν τοῦ τέως Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. «Καὶ τὸ πνεῦμα αὐτὸ δὲν εἶναι πλέον «νόμῳ κρατοῦσα Πολιτεία», ἀλλ' «ἐλευθέρῃ Ἐκκλησίᾳ ἐν ἐλευθέρῃ Πολιτείᾳ». Ἡ σημασία δὲ τοῦ νέου τούτου εἶναι, ὅτι ἔρχεται ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ διακηρύσσεται ἀπὸ τῆς πολιτικῆς πλευρᾶς, καὶ δῆ, καὶ ὑπὸ τοῦ ἔχοντος τεράστιον εἰς τὴν κοινοβουλευτικὴν μας Δημοκρατίαν κῦρος Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Πρὸ πολλοῦ καιροῦ ἡ Ἐκκλησία, ζῶντος ἔτι τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, εἶχε ζητήσῃ τὸν διαχωρισμὸν αὐτὸν «τῶν τοῦ Καίσαρος». Ἄλλ' ἡ Πολιτεία εἶχε κωφεύσει. Σήμερον, χωρὶς ἐπισημότητος καὶ πανηγυρικούς προλόγους, τὰ πράγματα καὶ αἱ κρατοῦσαι ἀντιλήψεις ἀποδεσμεύουν τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ χωρήσῃ πλέον ἐλευθέρῃ καὶ αὐτῇ, ἐν τῇ ἐλευθέρῃ Πολιτείᾳ, εἰς τὸ ἔργον τῆς.

Λ. Μ. Σ.

1. Παν. Πουλίτσα : Σχέσεις Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας Ἀθῆναι 1946, σελ. 201.
2. Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 325.

Αἱ πλέον ὑποποτι προσβολαὶ κατὰ τῆς πίστεως γίνονται μᾶλλον ὑπὸ τῶν κλονιζομένων ἐν τῇ πίστει ἢ ὑπὸ τῶν ἀπίστων.

*

Ἡ ἀναγέννησις εἶναι μεγαλειότερον θαῦμα ἀπὸ τὸ τῆς ἰατρικῆς τυφλῶν ἢ χωλῶν, διότι δι' αὐτῆς οὐ μόνον βλέπομεν καὶ βαδίζομεν, ἀλλὰ βλέπομεν καὶ βαδίζομεν τὴν ὀρθὴν ὁδόν.

Ο ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΑΣ

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἀπήρθηεν ἀπὸ τοῦ Ραδιοφώνου ἐπὶ τῇ «Ἡμέρᾳ παγκοσμίου προσευχῆς τῶν φοιτητῶν», τῇ Κυριακῇ, 21 Ἰαννουαρίου μηνός, εὐθὺς μετὰ τὴν θ. Λειτουργίαν, τὸ ἀκόλουθον Μήνυμα :

Οἱ φοιτηταὶ καὶ σπουδασταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Πρωτεύουσας, μαζὶ μὲ τοὺς χριστιανούς φοιτητὰς ὅλων τῶν χωρῶν, ἀφιερῶνουν κατ' ἔτος τὴν τρίτην Κυριακὴν τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου ὡς ἡμέραν προσευχῆς τῶν εἰς τὸν Θεόν. Τὸ γεγονός τοῦτο ἔχει πολλαπλὴν σημασίαν ἀποτελεῖ παρηγορίαν διὰ τοὺς προβεβηκότας καὶ ἐμπνέει ἐλπίδα καὶ αἰσιοδοξίαν εἰς τοὺς νεωτέρους περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ κόσμου.

Τὸ τρίπτυχον τῶν ἀρετῶν κατὰ τὸν τραγικόν, ἡ εὐσέβεια, ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος, ἐξασφαλίζει πράγματι εἰς τοὺς νέους «κάλλιστον στέφανον εὐκλείας ἀεί». Ἀλλὰ ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἀρετῶν ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ κατὰ Θεὸν ζωὴ ἐξασφαλίζει τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς τιμὴν καὶ τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπην καί, γενικῶς, πᾶσαν ἄλλην ἀρετὴν.

Διὰ τῶν σημερινῶν σεμνῶν ἐκδηλώσεών της ἡ σπουδάζουσα ἑλληνικὴ Νεότης πιστοποιεῖ τὸ γεγονός τῆς στροφῆς τῆς ἐποχῆς μας πρὸς τὰς ἀκαταλύτους πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀξίας, τὰς ἐγγεγραμμένας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν καὶ ἀποκαλυμμένας ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ. Ὁμολογουμένως δὲ εἰς τὴν νεότητα, κυμαινομένην ἐν μέσῳ τῶν πειρασμῶν τῆς σκέψεως καὶ τῶν δελεασμάτων τοῦ κόσμου, ἀλάθητος πυξὶς καὶ ἀσφαλὲς πηδάλιον εἶναι ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ἀγνότης τοῦ βίου.

Ἐλληνες φοιτηταὶ.

Ἀπειθύνόμενος σήμερον πρὸς ὑμᾶς, ἐπαινώ δημοσίᾳ τὴν εὐσέβειάν σας, ἀπὸ τῆς ὁποίας εὐχομαι νὰ μὴ ἀποστήτε διὰ βίου, μὲ τὴν διαβεβαίωσιν, τὴν παρεχομένην ὑπὸ τοῦ θείου λόγου, ὅτι οὕτω «οὐ μὴ πταίσητε ποτέ».

Μείνате ἐν οἷς ἐμάθετε καὶ ἐπιστώθητε παρὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρὰ τῆς Ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας καὶ στηρίζεσθε εἰς τὸν βίον σας διὰ τῆς προσευχῆς. Μείνате εὐσεβεῖς, «ὅτι ἡ εὐσέβεια ἐπαγγελίαν ἔχει τῆς νῦν ζωῆς καὶ τῆς μελλούσης».

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἡμέρα παγκοσμίου προσευχῆς.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, τῇ προπαραελθούσῃ Κυριακῇ, ἐκ πρωτοβουλίας τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου, ἐωρτάσθη καὶ παρ' ἡμῖν, πρωτοστατούσης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ὑπὸ τῶν χριστιανῶν φοιτητῶν τηρουμένη κατ' ἔτος «Ἡμέρα παγκοσμίου προσευχῆς», τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ὁποίας ἐνθουσιωδῶς μετέσχον πολυπληθεῖς φοιτηταὶ πασῶν τῶν Πανεπιστημιακῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἀνωτάτων Σχο-

λῶν. Καὶ ἐδόθη οὕτως ἡ εὐκαιρία εἰς τὴν σπουδά-
ζουσαν ἑλληνικὴν Νεότητα, τοῦτο μὲν ὅπως ἐνωθῆ
πνευματικῶς, ἐν τῇ διὰ τῆς προσευχῆς πρὸς τὸν
Θεὸν ἀνατάσει, μετὰ τῆς ἀνὰ τὸν κόσμον φοιτητικῆς
Νεότητος, δι' ἣν ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ
μοναδικὸς Σωτὴρ καὶ ἡ μοναδικὴ πηγὴ τῆς ἀληθινῆς
Σοφίας, τοῦτο δὲ ὅπως ἐνωτισθῆ λόγους στοργῆς ἀπὸ
μέρους τοῦ Πρωθιερέρχου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλ-
λάδος. Ἐπὶ πλέον δ' ἐδόθη αὐτῇ ἡ εὐκαιρία ὅπως,
ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Κοσμήτορος τῆς Θεολογι-
κῆς Σχολῆς, μελετήσῃ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς
Προσευχῆς, πείραν τῆς ὁποίας ἠδυνήθησαν, ἀναμφι-
βόλως, τὰ λάβωσιν ὅσοι ἐκ τῶν φοιτητῶν μετὰ τῆς
προσηκούσης ἐδλαβείας παρηκολούθησαν τὴν χάριν
αὐτῶν τελεσθεῖσαν ἐν τῷ Καθεδρικῷ ναῷ ἀρχιε-
ρατικῆν θ. Λειτουργίαν.

Ἐπαινοῦντες τὴν προθυμίαν καὶ τὸν ἐνθουσια-
σμόν, μεθ' ὧν ἡ σπουδάζουσα Νεότης μετέσχε καὶ
τοῦ ἐφετεινοῦ ἑορτασμοῦ τῆς «Παγκοσμίου ἡμέρας
προσευχῆς τῶν φοιτητῶν», θεωροῦμεν χρεὸς νὰ ἐξά-
ρωμεν καὶ τὴν καλὴν ἐν προκειμένῳ στάσιν τοῦ ἀθη-
ναϊκοῦ Τύπου, ἀποδότιος, κατὰ τὸ πλεῖστον, τὴν ὀφει-
λομένην εἰς τὸ γεγονός σημασίαν. Ἐχομεν δὲ δι' ἐπι-
δοσ, ὅτι οἱ μετασχόντες τοῦ ἑορτασμοῦ φοιτηταὶ καὶ
σπουδασταὶ, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, οὔτε περιορι-
σθησαν, οὔτε θὰ περιορισθῶσι μόνον μέχρι τούτου.
Ἄλλὰ καὶ συνηθάνθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ συνα-
σθανθῶσιν ἐναντι τοῦ θρησκευτικοῦ συναγεροῦ τῶν
ἀνὰ τὸν κόσμον ὁμηλικῶν καὶ συναδέλφων των, καὶ
θὰ κρατήσωσι διὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς των τὰ
ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου συναγεροῦ προκύπτοντα βα-
θύτερα διδάγματα. Τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα ἀπὸ
καρδίας.

Ἔργον πίστεως καὶ ἀγάπης.

Μία εἰδησις, δημοσιευθεῖσα ἐν προηγουμένῳ
φύλλῳ τῆς «Ἐκκλησίας» καὶ ἀναφερομένη εἰς τὸν
ἐπ' αἰσίοις γενόμενον ἐσχάτως ἐγκαινισμόν ἑνὸς νέου
κοινοφελοῦς Ἰδρύματος ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς Ἱερᾶς Μη-
τροπόλεως Τρίκκης καὶ Σταγῶν, δὲν εἶναι δυνατόν
νὰ παρέλθῃ ἀπαράτητος ἀπὸ μέρους τῆς παρούσης
στήλης, ἥτις μεθ' ὑπερηφανείας δικαίας παρακολου-
θεῖ τὸ τεράστιον πνευματικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔργον,
ὅπερ τόσον ἀδορῶτως συντελεῖται ὑπὸ τὴν ἐμπνευ-
σιν καὶ τὴν καθοδήγησιν—καὶ διὰ τοῦ προσωπικοῦ
ἔτι μόχθου—τῶν μελῶν τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας. Τὸ
δέ, περὶ οὗ πρόκειται, νεοπαγὲς Ἰδρυμα, —καὶ διὰ
τὸν σκοπὸν, ὃν προτίθεται νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ διὰ
τὰς δυσκολίας, ἃς θαυμασιῶς ὑπερεπήδησεν ἡ πρα-
γμάτωσίς του—, εἶναι ἰδιαιτέρως συμπαθές, ὡς ἐν ἐκ
τῶν ἔργων ἐκείνων, ὅσα γνωρίζει νὰ κατορθοῖ ἡ βα-
θεῖα πίστις καὶ ἡ θεεργὴ ἀγάπη τῶν χριστιανῶν Ποι-
μένων, καὶ ἰδιαιτέρας χαρᾶς ἐγένετο πρόξενον, εἰς
τοὺς εὐτυχήσαντας, ἵνα καὶ ἐκ τοῦ πλησίον γνωρίσω-
σιν αὐτὸ εἰς τὰ πρῶτα βήματα τῆς λειτουργίας του.
Ἄλλ' ἐπὶ πᾶσιν, εἶναι ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως ἄξιον τὸ
ὅτι τὸ ἰδρύσαντος αὐτοῦ Ἱεράρχου κατὰ τὴν τελετὴν
τῶν ἐγκαινίων διακηρυχθέν: Ὅτι ἡ ὑπὲρ τῶν ἀνα-
ξιοπαθόντων ἀδελφῶν, καὶ δὴ ὑπὲρ τῶν νέων, μέ-

ριμνα τῆς Ἐκκλησίας «δὲν ἀποτελεῖ φιλάνθρωπιαν,
ἀλλὰ καθ' ἑκόν». Ὑπὸ τὸ πνεῦμα δὲ τοῦτο ἐγκαι-
νισθέν, τὸ Οἰκοτροφεῖον τῶν Τρικκάλων ἀποδεικνύει
τρανώτατα πῶς ἀντιλαμβάνεται σήμερον τὴν ἐν τῇ
κοινωνίᾳ ἀποστολὴν τῆς ἡ ἑλληνικῆς Ἱεραρχίας.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Ἡ Ἱερά Σύνοδος συνελθοῦσα εἰς τὰς τακτικὰς
αὐτῆς συνεδρίας, κατὰ τὸ δεῦτερον δεκαπενθήμερον
τοῦ λήξαντος μηνός, ἠσχολήθη ἐπὶ ζητημάτων τρε-
χούσης ὑπηρεσιακῆς φύσεως.

—Ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος φύλλου ἀναγρά-
φεται, ἐπὶ τῇ ἀπὸ σήμερον καθ' ἄπασαν τὴν Ἐπικρά-
τειαν καταργήσει τῶν κατὰ Κυριακὴν ἄχρι τοῦδε διεξ-
αγομένων «λαϊκῶν Ἀγορῶν», ἡ Ἱερά Σύνοδος ἠγά-
ρίστησε τὸν ἐπὶ τοῦ Ἐμπορίου Ὑπουργόν διὰ τὴν ὑπ'
αὐτοῦ, συμφώνως πρὸς τὰς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας,
ληφθεῖσαν ἀπόφασιν ταύτην, ἥτις ἐκοινοποιήθη τοῖς
Σεβ. Ἱεράρχαις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς,
δημοσιευομένης ἐπίσης ἐν τῷ παρόντι, ὑπ' ἀριθ. 754
Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου τῆς 16 λήξαντος μηνός.

— Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 753 (527) καὶ ἀπὸ 16-2-54 Συ-
νοδικῆς Ἐγκυκλίου, ἐζητήθη ἡ γνώμη τῶν Σεβ. Ἱε-
ραρχῶν περὶ τοῦ τρόπου τῆς, «ἐπ' ἀγαθῷ καὶ πρὸς
τὸ συμφέρον τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλη-
σίας», ἀποδοχῆς τῶν μετανοούντων καὶ αἰτουμέ-
νων τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν «παλαιοημερολογιτῶν»
Κληρικῶν.

Ἀποστολικὴ Διακονία. Τὸ Θεολογικὸν Οἰκοτρο-
φεῖον ἐπεσκέφθησαν καὶ, παρακαθήσαντες εἰς τὴν
κοινὴν φοιτητικὴν τράπεζαν, ὠμίλησαν πρὸς τοὺς τρο-
φίμους αὐτοῦ, οἱ Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν
Ἀθηνῶν κ. κ. Ἀμ. Σ. Ἀλιβιζάτου καὶ Λεων. Φιλιππί-
δης, ὁ γάλλος καθηγητὴς τῆς ἱστορίας αἶδεσ. κ. Υ.
Κουγκάρ, ὁ γάλλος λειτουργιολόγος αἶδεσ. κ. S. Sa-
laville μετὰ τοῦ αἶδεσ. κ. Ἰω. Διλέρνια κ. ἄ.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος, μεταβάς εἰς Ἰωάννινα
τῇ 19ῃ λήξαντος μηνός χάριν τοῦ αὐτόθι ἑορτασμοῦ
τῆς 41ης ἐπετείου τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως,
ἐτέλεσε τῇ 21ῃ, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, τὴν θ. Λειτουργίαν
ἐν τῷ αὐτόθι Μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀθα-
νασίου, συμπαραστατούμενος ὑπὸ τῶν Σεβασμιωτά-
των Μητροπολιτῶν Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Δωρο-
θέου, Ἀρτης κ. Σεραφεῖμ, Παραμυθίας κ. Δωροθέου
καὶ Πρεβέζης κ. Στυλιανοῦ καὶ τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκό-
που Ρωγῶν κ. Διονυσίου. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν ταύ-
της, προέστη τῆς ἐπὶ τῷ ἑορταζομένῳ εὐτυχεῖ ἔθνικῷ
γεγονότι ἐπισήμου Δοξολογίας, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν
Α. Α. Μ. Μ. τῶν Βασιλέων, τῆς Α. Β. Υ. τοῦ Διαδόχου
καὶ ἀπασῶν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρ-
χῶν τῆς Ἡπείρου.

—Τῇ μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Μακα-
ριώτατος, διαπεραιωθεὶς ἐπὶ τῆς νήσου τῆς λίμνης
τῶν Ἰωαννίνων, ἐτέλεσε τὰ ἐπίσημα ἐγκαινία τῆς αὐ-
τόθι Σχολῆς τῶν Νηπιοκόμων, παρόντων τῶν Βασι-
λέων καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων.

—Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς ἁγίας Ὁσιομάρτυρος Φιλο-
θέης τῆς Ἀθηναίας, τῇ 19ῃ λήξαντος μηνός, ἐν τῷ Κα-
θεδρικῷ ναῷ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν πολυπληθεῖ ἑκκλη-
σιάσματι, ἐτελέσθη πανηγυρικῶς ἡ θ. Λειτουργία μετ'
ἀρτοκλασίας, ἱερουργούντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μη-
τροπολίτου Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος κ. Ἰακώβου καὶ
ψαλείσης τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου
Ρωγῶν κ. Διονυσίου συνταχθείσης καὶ Συνοδικῶς
ἐγκριθείσης νέας ἁσματικῆς ἀκολουθίας. Ἀφ' ἐσπέ-

ρας ἐτελέσθη ὁ Μέγας Ἑσπερινός, χοροστατοῦντος τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Μαραθῶνος κ. Δαμασκηνοῦ.

— Κατὰ τὴν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου γενομένην τῇ 25ῃ λήξαντος ἀνακήρυξιν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Παύλου εἰς ἐπίτιμον Διδάκτορα τῆς Φιλοσοφίας παρέστη, ἐκ προσώπου τοῦ εἰς Ἰωάννινα ἀπουσιάζοντος Μακ. Ἀρχιεπισκόπου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος κ. Ἰάκωβος.

— Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς, 21ης λήξαντος μηνός, ἐπὶ τῇ «Ἡμέρᾳ παγκοσμίου προσευχῆς τῶν φοιτητῶν», ἀπήρθυσεν ἀπὸ τοῦ Ραδιοφώνου, εὐθὺς μετὰ τὴν θ. Λειτουργίαν, τὸ ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος φύλλου δημοσιευόμενον Μήνυμα.

— Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἐδέχθη ἐν τῷ Ἀρχιεπισκοπεῖῳ τῇ 16ῃ λήξαντος μηνός τὸν ἐπὶ τοῦ Συντονισμοῦ Ὑπουργῶν κ. Σπ. Μαρκεζίνην, μεθ' οὗ συνειργάσθη ἐπὶ ζητημάτων ἀφορώντων τὴν Ἐκκλησίαν.

— Τῇ 17ῃ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος προήδρυσεν συνεδρίασιν τοῦ Κεντρ. Συμβουλίου τοῦ Ο.Δ.Ε.Π. καὶ ἀκολούθως συνειργάσθη περὶ τῶν οικονομικῶν τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος κ. Κ. Μαντζαβίνου.

Θεολογικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν. Τῇ Κυριακῇ, 21ῃ Φεβρουαρίου, ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ ἐπρωτοστάτησε τοῦ γενομένου ἐν Ἀθῆναις, πρωτοβουλία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ἑορτασμοῦ τῆς «Ἡμέρας παγκοσμίου προσευχῆς τῶν φοιτητῶν», τοῦ ὁποῦ μετέσχον πολυάριθμοι φοιτηταὶ πασῶν τῶν Σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν ἄλλων πνευματικῶν ἰδρυμάτων.

Τὴν πρωΐαν ἐτελέσθη εἰδικὴ χάριν τῶν φοιτητῶν Λειτουργία ἐν τῷ Καθεδρικῷ ναῷ ὑπὸ τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Σταυρουπόλεως κ. Πολυκάρπου, καθ' ἣν τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξεν ὁ Ὑποδιευθυντῆς τοῦ Θεολ. Οἰκτροφείου τῆς Ἀποστ. Διακονίας Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Τιμόθεος Παπουτσάκης. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν ταύτης, οἱ φοιτηταὶ, ἡγουμένου τοῦ ἱερουργήσαντος Ἀρχιερέως καὶ τῶν Καθηγητῶν, μετέβησαν εἰς τὸ Μνημεῖον τοῦ Ἄγνωστου Στρατιώτου, ἔνθα μετὰ κατανυκτικὴν ἐπιμνημόσυνον δέησιν κατέθεσαν στέφανον.

Μετὰ μεσημβρίαν αἱ φοιτήτριαι ἐπεσκέφθησαν τοὺς ἐν διαφόροις Νοσοκομείοις ἀσθενεῖς, τὸ δὲ ἐσπέρας ἐγένετο μεγαλειώδης φοιτητικὴ παρέλασις, μεθ' ἣν οἱ φοιτηταὶ συνεκεντρώθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἔνθα, μετὰ εἰσήγησιν τοῦ Πρωτάνεως κ. Α. Δασκαλάκη, ὠμίλησε περὶ Προσευχῆς ὁ Κοσμητῶρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Ἰωάννης Καρμύρης καὶ ἐψάλησαν ὑπὸ φοιτητικῆς χορωδίας διάφοροι ὕμνοι. Εἰς τὴν συγκέντρωσιν ταύτην παρέστησαν πολλοὶ Ἱεράρχαι καὶ ἄλλοι Κληρικοί, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Θρησκευμάτων καὶ Ἐθν. Παιδείας κ. Καλλίας καὶ Καθηγηταὶ, προσήλθε δὲ καὶ ὁ παλαιὸς τρόφιμος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Μακάριος, γενόμενος ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τῶν φοιτητῶν, οἵτινες ἐξητωκραύγασαν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Κύπρου.

ΕΠΑΡΧΙΑΙ

Ἱ. Μητρόπολις Θεσσαλονίκης

Καθ' ἃ πληροφοροῦμεθα ἐκ Θεσσαλονίκης, ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ αὐτόθι Πανεπιστημίου ἐξέλεξε κατ' αὐτὰς τὸν μὲν ἄχρι τοῦδε ὕφηγητὴν αὐτῆς κ. Ἰωάννην Καλογήρου καθηγητὴν τῆς Ἱστορίας τῶν Δογματικῶν καὶ τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως, τὸν δ' ἐπίσης ἄχρι τοῦδε ὕφηγητὴν κ. Παναγιώτην Χρήστου καθηγητὴν τῆς Πατρολογίας καὶ τῆς Γενικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γραμματολογίας.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ἀκολουθία καὶ Βίος τῆς Ὁσιομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ μητρὸς ἡμῶν Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας, ψαλλομένη τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου. Ἀνασυνταχθεῖσα καὶ διορθωθείσα ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ρωγῶν Διονυσίου Ψαριανοῦ. Μετ' εἰσαγωγῆς Ν. Β. Τωμαδάκη, τακτ. καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθῆναις 1953.

Ἡ πρακτικὴ ἀνάγκη, ἀφ' ἑνός, τῆς εἰς τοὺς τιμῶνας τὴν μνήμην τῆς ἁγίας Φιλοθέης παροχῆς τοῦ ἀπαραιτήτου διὰ τὸν ἑορτασμόν τῆς ὕμνογραφικοῦ ὕλικου, καὶ ἡ θεωρητικὴ ἀπαίτησις, ἀφ' ἑτέρου, τῆς ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἀρτιωτέρας ἐμφανίσεως τούτου, ἐπέβαλον τὴν νέαν ἐκδοσὶν τῆς ἀπὸ μακροῦ, ἄλλως τε, ἐξηγητημένης Ἀκολουθίας τῆς ἀθηναίας Ἁγίας, ἥτις λαμπρότερον ἀπὸ τινος ἑορτάζεται ἐνταῦθα, πρωτοστατοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κυρίου Σπυρίδωνος. Ὅθεν, ἐντολῇ τῆς Α. Μακαριότητος, προέβη εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ρωγῶν κ. Διονύσιος (Ψαριανός), οἷτινος ὁ εὐσεβὴς ζῆλος καὶ ἡ γνῶσις ἐπλούτισαν διὰ τῆς προκειμένης ἀρίστης κατὰ πάντα ἐκδόσεως τὴν σύγχρονον λειτουργικὴν καὶ ὕμνολογικὴν μας βιβλιογραφίαν.

Τὸ βιβλίον, ἐπὶ ἀρίστου χαρτοῦ καλλιτεχνικῶς τετυπωμένον, ἀποτελεῖται ἐξ ὀγδοήκοντα (80) σελίδων, μεγάλου θου σχήματος, καὶ κοσμεῖται διὰ δύο ὁλοσελίδων ἐκτὸς κειμένων εἰκόνων, ἔργων τοῦ ἐκλεκτοῦ βυζαντινογράφου κ. Φώτη Κόντογλου, φέρει δὲ δι' ἐρυθρᾶς μελάνης τὰς τυπικὰς λειτουργικὰς ὁδηγίας καὶ τὰ ἀρχικὰ τῶν τροπαρίων γράμματα.

Προτάσσεται (σελ. 7-11) κατατοπιστικωτάτη Εἰσαγωγὴ τοῦ παρὰ τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Ἀθηνῆσι Πανεπιστημίου τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας κ. Νικ. Τωμαδάκη. Ταύτη δ' ἔπεται ἡ Ἀκολουθία (σελ. 13-54), ἥς τὸ κείμενον τῶν ὕμνων εἶναι στιχηρὸν διατεταγμένον, τοῦθ' ὅπερ καθιστᾷ ἐναργῆ εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν ποιητικὴν τοῦ ὕμνου, καὶ ἐπιτάσσεται (σελ. 57-64) ὁ, ὀλίγα μόνις ἔτη μετὰ τὸ μαρτύριον τῆς ἁγίας Φιλοθέης ὑπὸ ἀνωνύμου συγχρόνου ταύτης συνταχθεὶς Βίος αὐτῆς, οἷτινος δὲν ἐκρίθη ἀναγκαῖα ἡ ἀντικατάστασις, καίτοι, ὡς σημειοῦται ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ, «ἐγράφη ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν τυράννων τῶν ὑποδοῦλων τότε Ἀθηνῶν καὶ ὁ βιογράφος τῆς Φιλοθέης δὲν ἠδύνατο νὰ ὀμιλήσῃ καθαρὰ ἐφ' ὄλων τῶν ζητημάτων».

Τὸ ὅλον κατακλείεται διὰ «Μουσικοῦ Παραρτήματος», περιέχοντος εἰς ἀμφοτέρας τὰς παρασημαντικὰς τὸν «Πολυέλεον» καὶ τὸ «Ἀπολυτικίον» τῆς ἑορτῆς, συνθέσεις βεβαίως τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ρωγῶν κ. Διονυσίου, εἰς ὃν ὀφείλεται καὶ ἡ διόρθωσις καὶ συμπλήρωσις τοῦ κειμένου τῆς Ἀκολουθίας, καθὼς καὶ ἡ ὅλη ἐπιμέλεια τῆς κατὰ πάντα λαμπρᾶς ταύτης ἐκδόσεως.

Ἡ μετριοφροσύνη τοῦ σ. δὲν τῷ ἐπέτρεψε, προφανῶς, νὰ δηλώσῃ σαφῶς τὴν πατρότητα τῶν ἀνωτέρω συνθέσεων, ὅπως δὲν τὸν ἀφήκε νὰ σημειώσῃ τι καὶ περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν εἰς τὸ κείμενον τοῦ ὅλου ποιήματος γενομένων διορθώσεων καὶ συμπληρώσεων, καίτοι τοῦτο, νομίζομεν, θὰ ἦτο ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ θέματος. Ὁ καθηγητῆς ὅμως κ. Ν. Τωμαδάκης ἀποκαλύπτει ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ του, ὅτι ἡ Ἀκολουθία ἐμφανίζεται τώρα «ὅλη νέα ἐξ ἰσπαρίας, πλὴν τῶν δύο Κανόνων, οἷτινες καὶ αὐτοὶ διορθώθησαν κατὰ τὸ μέτρον καὶ τὰ νοήματα πολλαχού». Καὶ ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι ἡ ἐν τῷ τίτλῳ σημειουμένη «ἀνασύνταξις καὶ διόρθωσις» ἐγένετο παρὰ τοῦ Θεοφ. ἁγίου Ρωγῶν ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην τῶν ὄρων ἐννοίαν, ἔργον δυσχερέστατον, οἷτινος ἡ ἐπιτυχία περιποιεῖ τιμὴν εἰς αὐτόν, ἄριστα διεξαγόμενα τοῦτο.

Ἡ Ἀκολουθία, ἐπαξίως κριθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ὡς «ἐχουσα ἄριστα», ἐνεκρίθη ὑπ' Αὐτῆς διὰ τε τὴν τύποις ἐκδοσὶν καὶ διὰ τὴν ἐν τοῖς

ναοὺς λειτουργικὴν αὐτῆς χρῆσιν, ὡς σημειοῦται ἐν τῷ βιβλίῳ (σελ. 4), ὅπερ «πανευλαβῶς ἀφιερωταί» τῷ Μακ. Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κυρίῳ Σπυρίδωνι.

Υ. Γ. Ἐπὶ δημοσιευθέντος προσφάτως κριτικοῦ σημειώματος, ἀναφερομένου εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Βαρνάβα Τζωρτζάτου δημοσιευθεῖσαν ἀρίστην ἐκδόσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐξ ἀρχαίων χειρογράφων συμπληρωθείσης Ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Βαρνάβα, ὅπερ καταλογίζει εἰς τὸν ἐκδότην «σωβινισμόν» (sic!), διότι δὲν συμπεριέλαβεν ἐν αὐτῇ καὶ τὸν συνεοραζόμενον ἐπὶ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἅγιον Βαρθολομαῖον, δίκαιον εἶναι νὰ ἀντιπαρηγηθῇ, ὅτι καὶ δι' ὅλας τὰς εἰδικὰς πανηγυρικὰς Ἀκολουθίας ἁγίων, τῶν ὁποίων τὴν ἰδιαιτέραν τιμὴν ἀπαιτοῦσιν ὠρισμένοι τοπικοὶ ἢ ἄλλης φύσεως λόγοι, θὰ ἔπρεπε νὰ λοχῆ ἡ κατηγορία περὶ τοῦ τοιοῦτου «σωβινισμοῦ». Καὶ τότε θὰ ἤμεθα ὑποχρωμένοι, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς τοιαύτης κατηγορίας, καὶ τὸν τῆς ἁγίας Φιλοθέης ἑορτασμόν, φρε' εἰπεῖν, νὰ συνδυάσωμεν πρὸς τὸν τῶν προγενεστέρων ταύτης ἁγίων τῆς αὐτῆς ἡμέρας. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ, διότι ἀντίκειται πρὸς αὐτὴν τὴν ἐνοσίαν τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ ἰδιαιτέρου πανηγυρικωτέρου ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης ἐν ὅς ὠρισμένου ἁγίου, διὰ τοὺς ἐκάστοτε ἐπιβάλλοντας τοῦτον λόγους. Τοῦτο δὲ ὅχι μόνον δὲν καταργεῖ τὸ Τυπικόν, ἀλλὰ καὶ εἶναι σύμφωνον πρὸς αὐτό, ἐὰν κατὰ τὸ ζωοποιεῖν πνεῦμα, καὶ ὅχι κατὰ τὸ κτεῖνον γράμμα, κρίνωμεν τὰ πράγματα. Καὶ δι' αὐτόν, προφανῶς, τὸν λόγον καὶ ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐνέκρινε τὴν ἐκδοσὶν καὶ τὴν λειτουργικὴν χρῆσιν καὶ ταύτης καὶ ὅλων τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἐκδοθειῶν μεμονωμένων Ἀκολουθιῶν.

= Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α =

Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 46 τοῦ Ἀναγκ. Νόμου 2200/40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ ἑφημερίων», προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσιν τὴν χηρευούσαν θέσιν τακτικοῦ ἑφημερίου τῆς ἐνορίας Κερασιάς, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλωσιν εἰς τὰ Γραφεῖά μας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 48 τοῦ αὐτοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικά ἔγγραφα τῶν προσόντων αὐτῶν, προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων διὰ τὴν ἄνω ἐνορίαν.

Ἐν Καρδίτῃ τῇ 13ῃ Φεβρουαρίου 1954

† Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων
Κύριλλος

Ἱ. Μητρόπολις Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας

Στερουμένων τῶν ἐνοριῶν Σκεπαστοῦ καὶ Τεμάνης τακτικοῦ ἑφημερίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσιν τὰς θέσεις ταύτας καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐκκλησία», ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 48 τοῦ ἀναγκαστικοῦ Νόμου 2200 «περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ ἑφημερίων» προβλεπόμενα πιστοποιητικά, καθ' ὅσον μετὰ ταῦτα θέλομεν προβῆ εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων.

Αἴγιον τῇ 22 Φεβρουαρίου 1954

† Ὁ Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας Ἀγαθόνικος

Ἱερά Μητρόπολις Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 46 τοῦ Ἀν. Νόμου 2200 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ ἑφημερίων», προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσιν τὰς χηρευούσας θέσεις τακτικῶν ἑφημερίων τῶν ἐνοριῶν 1) Ἁγίου Ἀθανασίου Πέστανης καὶ 2) Προφήτου Ἠλιού Λειβαδαρίου, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβά-

λωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 48 τοῦ αὐτοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικά ἔγγραφα τῶν προσόντων αὐτῶν, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων διὰ τὰς ἄνω ἐνορίας.

Ἐν Παραμυθίᾳ τῇ 2 Φεβρουαρίου 1954

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου
Δωρόθεος

Ἱ. Μητρόπολις Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς σχετικὰς διατάξεις 46, 47 καὶ 48 τοῦ Α. Ν. 2200/1940 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ ἑφημερίων» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς ἑφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου Βρύνης, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα πρὸς κατάληψιν τῆς ἑφημεριακῆς ταύτης θέσεως, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ πιστοποιητικά, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου.

Ἐν Κυπαρισσίᾳ τῇ 20ῃ Φεβρουαρίου 1954

† Ὁ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας Δαμασκηνός

Ἱ. Μητρόπολις Φλωρίνης, Ἀλμωπίας καὶ Ἑορδαίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῆς παραγρ. 2 τοῦ ἄρθρου 47 καὶ τῆς παραγρ. 2 τοῦ ἄρθρου 50 τῆς κωδικοποιηθείσης Ἑνοριακῆς Νομοθεσίας καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς χηρευούσης θέσεως τακτικοῦ ἑφημερίου τῆς ἐνορίας «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου» Κομνηνοῦ - Ἑορδαίας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα, πρὸς κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω ἑφημεριακῆς θέσεως, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος, ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ δικαιολογητικά των, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου διὰ τὴν ὡς ἄνω ἐνορίαν.

Ἐν Φλωρίνῃ τῇ 20ῃ Φεβρουαρίου 1954

† Ὁ Φλωρίνης, Ἀλμωπίας καὶ Ἑορδαίας
Βασίλειος

Ἱερά Μητρόπολις Χαλκίδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου «Περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ ἑφημερίων», προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσιν τὰς κενὰς οργανικὰς θέσεις τῶν ἐνοριῶν α) Ἁγίου Ἰωάννου Νεκροταφείου Χαλκίδος — προσόντα β) κατηγορίας — καὶ β) Ἁγίου Νικολάου Γιάτρων Αἰδηψοῦ, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὸ δελτίον «Ἐκκλησία», ὑποβάλωσιν εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τοῦ Νόμου προβλεπόμενα πιστοποιητικά.

Ἐν Χαλκίδι τῇ 18 Φεβρουαρίου 1954

† Ὁ Χαλκίδος Γρηγόριος

“ΕΚΚΛΗΣΙΑ”
ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΠΥΡΙΔΩΝ
† Ὁ Φλωρίνης, Ἀλμωπίας καὶ Ἑορδαίας ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
† Ὁ Λευκάδος καὶ Ἰθάκης ΔΩΡΟΘΕΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ
Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΕΜΜΑΝ. Γ. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ
Πρωτοπρεσβύτερος—Κατηχητῆς

*Υπεύθυνος Τυπογραφείου: ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΡΟΥΤΣΗΣ

Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἰαοῦ 1.